

ÇİN MODELİ, SİYASİ MERİTOKRASİ VE DEMOKRASİNİN SINIRLARI

Kemal AYDIN*

Öz

Bu çalışmada, Daniel A. Bell tarafından kaleme alınan The China Model adlı eser üzerinden Çin modeli, siyasi meritokrasi ve temsili demokrasinin açmazları ve sınırlılıkları karşılaştırmalı olarak irdelenmektedir. Giriş kısmında, Çin'in yükselişi, devlet kapasitesi, meşruiyet ve alternatif yönetim biçimlerine ilişkin kuramsal çerçeve ortaya konulmuştur. İkinci bölümde, temsili demokrasinin yapısal sınırlılıklarından olan çoğunluğun tiranlığı, seçmenlerin bilgi eksikliği, ekonomik açıdan güçlü azınlıkların etkisi, kısa vadeli politikalar ve temsil sorunlarına yer verilmiştir. Bu bölümde ayrıca Singapur ve Çin örnekleri üzerinden farklı yönetim modelleri de karşılaştırılmaktadır. Üçüncü bölümde, siyasi meritokrasi çerçevesinde lider seçimi, liyakat, yönetsel tecrübe, entelektüel yeterlilik, sosyal beceriler ve ahlaki nitelikler ile etkili yöneticilerin nasıl yetiştirilebileceği konusuna odaklanılmıştır. Dördüncü bölümde, Bell'in siyasi meritokrasi yaklaşımı klasik siyaset teorisi ve güncel yönetim tartışmaları bağlamında ele alınmıştır. Bu çerçevede liderlik, kurumsal rasyonalite ve siyasal meşruiyet arasındaki ilişkiler irdelenmiştir. Beşinci bölümde, siyasi meritokrasinin hesap verebilirlik, meşruiyet, elit kapanması, yolsuzluk riski ve halktan kopma gibi temel açmazları değerlendirilerek meritokratik sistemlerin güçlü ve zayıf yönleri ortaya konulmaktadır. Altıncı bölümde, Xi Jinping'in konuşmaları ile demokratik meritokrasinin üç modeli birlikte değerlendirilmiş; yerel düzeyde demokrasi, orta kademedeki deneysellik ve üst düzeyde meritokrasiyi birleştiren kurumsal öneriler değerlendirilmiştir. Makalede Bell'in yaklaşımı, Çin siyasal sisteminin savunusu veya liberal demokrasinin reddi olarak görülmemekte; farklı yönetim modellerinin güçlü ve zayıf yönlerini karşılaştırmalı biçimde ele alan bu konudaki tartışmalara önemli bir kuramsal katkı olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, Bell'in düşüncelerini klasik ve modern siyaset teorileri ışığında inceleyerek siyasi eşitlik, yönetim etkinliği, kamu yararı, uzun dönemli planlama, kültürel bağlam ve kurumsal tasarım arasındaki gerilimleri analitik ve eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çin Modeli; Siyasi Meritokrasi; Liyakat, Seçim Demokrasisi; Siyasal Meşruiyet; Demokratik Meritokrasi; Yönetişim

* Prof. Dr., Amasya Üniversitesi, Merzifon İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, E-posta:kemal.aydin111@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2013-7085
Bu makaleye atf için: Aydın, Kemal. (2026). Çin Modeli, Siyasi Meritokrasi ve Demokrasinin Sınırları, SDE Akademi Dergisi, 6(3), 321-382

THE CHINA MODEL, POLITICAL MERITOCRACY, AND THE LIMITS OF ELECTORAL DEMOCRACY

Kemal AYDIN*

Abstract

*This paper provides a comparative examination of the China model, political meritocracy, and the structural limitations of electoral democracy through an analysis of Daniel A. Bell's *The China Model*. The introductory section establishes the theoretical framework by discussing China's rise, state capacity, legitimacy, and alternative forms of governance. Section numbering should be aligned with the five numbered sections in the article. Discusses the structural limitations of representative democracy by focusing on the tyranny of the majority, voters' limited political knowledge, the influence of economically powerful minorities, short-term political thinking, and problems of representation. It also compares alternative models of governance through the cases of Singapore and China. Section III analyses political meritocracy by reviewing processes of selecting and developing effective political leaders based on criteria such as merit, administrative experience, intellectual competence, social skills, and moral qualities. Section IV evaluates Bell's approach to political meritocracy within the framework of classical political thought and contemporary debates on governance and investigates the relationships among leadership, institutional rationality, and political legitimacy. Section V delves into the fundamental dilemmas of political meritocracy, including accountability, legitimacy, elite closure, the risk of corruption, and disconnection from citizens. This section also points out both strengths and weaknesses of meritocratic systems. Section VI analyzes Xi Jinping's speeches alongside three models of democratic meritocracy and studies institutional proposals that blend local-level democracy, intermediate-level experimentation, and meritocracy at the highest level. This paper does not interpret Bell's approach either as a defense of China's political system or as a rejection of liberal democracy; rather, it considers his work as a significant theoretical contribution that comparatively evaluates the strengths and weaknesses of different governance models. By evaluating Bell's views within the framework of classical and contemporary political theories, the study critically examines the tensions among political equality, administrative efficiency, the public interest, long-term planning, cultural context, and institutional design.*

Keywords: China Model; Political Meritocracy; Merit; Electoral Democracy; Political Legitimacy; Governance; Democratic Meritocracy

Giriş

Çin Halk Cumhuriyeti son kırk yıl içinde gerçekleştirdiği büyük ekonomik dönüşüm, kurumsal yeniden yapılanma ve küresel güç projeksiyonu ile çağdaş dünya siyasetinin önemli oyuncularından biri olmuştur. Devlet, 1978 yılında verimlilik sorunlarını aşmak ve üretim kapasitesini artırmak için büyük yapısal reformlar gerçekleştirmiş ve dışa açılma sürecini başlatmıştır. Bu süreçte merkezi planlamaya dayalı ekonomiden piyasa mekanizmasının daha etkin olduğu karma bir ekonomik modele geçilmiştir. Bu model sayesinde yüz milyonlarca insan yoksulluktan kurtarılmış, modern tarihin en kapsamlı kalkınma hamlelerinden biri gerçekleştirilmiştir. Bu dönüşüm ekonomik göstergelerdeki iyileşmelerle sınırlı kalmamış; altyapı kapasitesi, kentleşme düzeyi, teknolojik kapasite ve küresel ticaret ağlarındaki konumu yönünden önemli yapısal değişimlere neden olmuştur (Jacques, 2009; Ang, 2016).

Bununla beraber, Çin'in yükselişini salt bir ekonomik dönüşüm sürecinin veya ekonomik modeldeki değişimin bir sonucu olarak değerlendirmek yanıltıcı olacaktır. Bu yükseliş, aynı zamanda tek parti yönetimi, güçlü devlet kapasitesi ve kademeli kadro seçme-terfi mekanizmaları gibi özgün siyasal kurumlarıyla bütünleşik işleyişe sahip Çin'e özgü liberal-demokratik modelden farklı bir yönetim modelinin de bir sonucudur. Bu durum, Çin'in küresel sistemdeki konumunu güç dengelerinin ötesinde normatif açıdan da tartışmaya açmaktadır. Özellikle demokrasi ile iktisadi kalkınma arasında uzun süredir kurulan zorunlu ilişkinin, Çin örneğinin ortaya koyduğu alternatif yönetim deneyimi ışığında yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir (Bell, 2006; 2015).

Batı siyasal düşüncesinde, uzun süredir sürdürülebilir refahın ancak temsili demokratik sistemler altında sağlanabileceği yönünde genel bir kabul bulunmaktadır (Fukuyama, 1992). Meşruiyet, temsil, liyakat ve yönetim kapasitesi gibi önemli siyasal kavramların yeniden değerlendirilmesini gerektiren özgün Çin deneyimi ise kalkınma-demokrasi ilişkisinin yeniden sorgulanmasına neden olmuş, farklı kurumsal yapıların hangi koşullar altında istikrar, kalkınma ve kamusal fayda sağlayabileceği konusundaki tartışmaları yoğunlaştırmıştır (Bell, 2015).

“Çin Modeli”, Çin’in son dönemde gözlenen yüksek ekonomik performans, dış ticaret fazlası, teknoloji ve inovasyon alanındaki büyük ilerlemelerle küresel bir güç haline gelmesiyle bağlantılı olarak karşılaştırmalı siyaset ve kalkınma literatüründe sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Belirli ekonomik politikalar, siyasal kurumlar ve yönetim mekanizmaları ile özgün bir kalkınma modelini ifade etmektedir. Çin modeli, otoriter tek parti yönetiminde güçlü bürokratik kapasiteyle istikrarlı ve kademeli reform anlayışı ve uzun vadeli stratejik planlamaya dayanan devlet merkezli bir kalkınma modelidir. Liberal-demokratik modernleşme modelinden farklı olarak liyakat esaslı kadro ve yöneticilerden oluşan güçlü merkezi bir devlet koordinasyonu altında işletilen bir piyasa mekanizmasıyla aşamalı reformlarla ekonomik kalkınma ve siyasal ve sosyal istikrara dayalı alternatif bir modernleşme yöntemi olarak değerlendirilmektedir (Ramo, 2004; Shambaugh, 2016). Çin’in ekonomik yükselişiyle birlikte bu model, Batı merkezli kalkınma paradigmalarını sorgulayan önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. Çin deneyimi “Beijing Consensus” yaklaşımı ile hızlı liberalizasyon yerine aşamalı reform, güçlü devlet kapasitesi ve pragmatik yönetim anlayışını temel alan bir kalkınma modelidir (Ramo, 2004).

Ayrıca, Çin tarihsel ve kültürel sürekliliği olan bir “medeniyet-devlet” olup ülkenin siyasal kurumları Batılı toplumların gelişim süreciyle aynı ölçütlere göre değerlendirilemez (Zhang, 2012). Bundan dolayı Çin Modeli, ekonomik başarıların yanı sıra devletin kapasitesi, siyasi meşruiyet ve yönetim biçimlerini bir arada barındıran karmaşık bir tartışma alanı olmuştur (Fukuyama, 2014; Jacques, 2009; Ang, 2016; Mahbubani, 2020).

Daniel A. Bell, Çin Modeli konusundaki tartışmaları yeni bir kuramsal çerçeveye taşıyarak meseleyi iktisadi kalkınma veya devlet kapasitesi eksenlerinden çıkartmıştır; bunun yerine lider seçimi, liyakat ve temsili demokrasinin sınırları bağlamında ele almıştır. Bell’e göre esas yapılması gereken, Çin’in siyasal sistemini Batılı liberal-demokratik normlara göre “eksik” ya da “otoriter” olarak bir sınıflandırmaya sokmadan, farklı siyasal sistemlerin hangi kurumsal koşullar altında daha etkili yönetim sonuçları doğurabildiğini karşılaştırmalı olarak araştırmaktır. Bu yaklaşıma göre, Çin Modeli

üzerindeki tartışmalar siyasal meritokrasi, demokratik meşruiyet ve yönetsel kapasite arasındaki ilişkiler merkezinde ve daha kuramsal tarzda yapılmalıdır (Bell, 2006; Bell & Li, 2013; Bell & Wang, 2020).

Daniel A. Bell'in Princeton Üniversitesi tarafından yayımlanan *The China Model: Political Meritocracy and the Limits of Democracy* (2015) (*Çin Modeli: Liyakat Temelli Siyaset ve Demokrasinin Sınırları*) başlıklı, henüz Türkçeye çevrilmemiş eseri bu tartışmayı sistematik bir teorik çerçeveye oturtan önemli çalışmalardan biridir. Bell, Çin'in siyasal sisteminin liberal-demokratik kıstaslara göre doğrudan değerlendirilmesinin metodolojik olarak sorunlu olduğunu; genel olarak siyasal düzenlerin kendi tarihsel ve kültürel bağlamları içinde değerlendirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Kitabının önsözünde de yazar çalışmasının sıklıkla "Çin propagandası" ya da "demokrasi karşıtı" bir müdahale olarak yorumlandığını ancak aslında amacının temsili demokrasiyi bütünüyle reddetmek olmayıp liberal demokrasinin tek geçerli siyasal model olduğu yönündeki varsayımları yeniden tartışmaya açmak olduğunu belirtmektedir.

Amerikan siyasal kurumlarını Konfüçyüsçü değerler temelinde reforme etmeye çalışmak ne kadar garip geliyorsa, Çin siyasal sistemini de Kantçı liberallerin normatif ilkelerine göre yeniden biçimlendirmeye çalışmak aynı ölçüde tuhaf görünmektedir. Bu nedenle Çin'in siyasal gelişimini değerlendirirken temel referans noktasının Batılı evrenselci normlar yerine kendi siyasal kültürü, tarihsel deneyimi ve kurumsal gelenekleri olması gerektiği öne sürülmektedir (Fukuyama, 1992; Bell, 2006; Bell & Wang, 2020). Böylece çalışma, sadece Çin'e dair bir inceleme olmaktan çıkmış, temsili demokrasinin normatif üstünlüğünü sorgulayan daha kapsamlı bir teorik müdahaleye dönüşmüştür (Bell, 2015: ix–xii). Bu çalışma esas olarak yukarıda zikredilen esere odaklanmakla birlikte, kitapta ileri sürülen argümanların daha geniş düşünsel bağlamı içinde değerlendirilmesi amacıyla yazarın diğer temel çalışmalarından da faydalanmıştır.

Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in konuşmalarını bir araya getiren *Çin'in Yönetimi* (Xi, 2014; Xi, 2017) adlı eserlerle birlikte ele alındığında bu teorik çerçeve daha somut bir analitik nitelik kazanmaktadır. Bu metin-

lerde, siyasal meşruiyetin seçim süreçlerinin yanı sıra yönetim performansı, toplumsal istikrar ve uzun vadeli kalkınma kapasitesi üzerinden de sağlanabileceği belirtilmektedir. Böylece Bell'in normatif düzeyde geliştirdiği meritokrasi tartışmasının Çin bağlamında nasıl ideolojik ve kurumsal bir söylemle desteklendiği görülebilmektedir.

Bu çalışmada, söz konusu eser yalnızca betimleyici bir incelemeyle sınırlı kalarak ele alınmamış, temsili demokrasi ile siyasi meritokrasi arasındaki gerilimi merkeze alan analitik bir değerlendirme de yapılmıştır. Bu bağlamda, makalenin birinci bölümünde Bell'in "demokrasi en az kötü siyasal sistem midir?" sorusu etrafında geliştirdiği temsili demokrasi eleştirisi incelenmekte; çoğunluğun tiranlığı, azınlığın tiranlığı, oy veren topluluğun tiranlığı ve rekabetçi bireyciliğin tiranlığı başlıkları altında demokrasinin yapısal sınırları tartışılmaktadır. İkinci bölümde siyasi meritokrasi kavramı, etkili liderlerin nasıl seçileceği meselesi üzerinden incelenmektedir. Liderlikte liyakat, entelektüel kapasite, ahlaki nitelikler, sosyal beceriler, sınavlar, terfi mekanizmaları ve performansa dayalı seçme süreçleri üzerinde durulmaktadır. Üçüncü bölümde siyasi meritokrasi sistemindeki bazı sorunlara yer verilmektedir. Bu bağlamda güç yoğunlaşması, yozlaşma, meşruiyet eksikliği, hesap verebilirlik sorunu, elitlerin kapalı bir yapı oluşturması ve meritokratik yöneticilerin halktan kopma ihtimali gibi temel riskler analiz edilmektedir. Dördüncü bölümde ise demokrasi ve meritokrasi arasında kurulmaya çalışılan sentez tartışılmakta; demokratik meritokrasinin farklı modelleri, yerel düzeyde halk katılımı, orta kademelerde deneysellik ve üst kademelerde güçlendirilmiş meritokrasiye dayalı yönetim fikri ele alınmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın amacı, Bell'in Çin'in siyasal deneyiminden yola çıkarak geliştirdiği argümanları çağdaş siyasal teori içinde yeniden ele almaktır. Ayrıca, siyasal eşitlik, yönetsel yeterlilik, kamusal fayda ve uzun vadeli toplumsal çıkarlar arasındaki gerilim eleştirel bir şekilde irdelenmektedir.

1. Temsili demokrasinin sınırları: Eşitlik, liyakat ve kamusal fayda arasında bir değerlendirme

“Her konuda tartışıyoruz ve görünüşe göre hiçbir konuda anlaşılamıyoruz. Aslında bir konuda hemfikiriz: siyasi liderlerimizi bir kişi, bir oy ile seçmemiz gerektiği konusunda. Temsili demokrasi modern Batı toplumlarında neredeyse kutsal bir statüye sahip. Tanrı’ya olan inancımızı sorgulayabiliriz; ancak aynı hoşgörü tek kişi, tek oya olan inancı sorgulayanlara gösterilmez; neredeyse kaçınılmaz olarak ‘kötü’ otoriter rejimlerin savunucuları olmakla suçlanırlar” (Bell, 2015, s. 14).

Bell (2015: 14-15), kitabının ilk bölümüne bu değerlendirmeye başlayarak temsili demokrasinin modern siyasal düşüncede yalnızca bir yönetim biçimi değil, aynı zamanda güçlü bir normatif ve ahlaki referans noktası hâline geldiğini ileri sürmektedir. Demokrasinin “en az kötü rejim” olduğu ve siyasal meşruiyet için “bir kişi, bir oy” yani siyasal eşitlik ilkesinin temel şart olduğu yönünde yaygın bir kabul bulunmaktadır. Demokrasi çoğunluğun tahakkümü veya popülist eğilimler ortaya çıkarma potansiyeli taşıması nedeniyle sıklıkla eleştirilse de kurumsal tercih olmanın ötesinde siyasal eşitlik ilkesine dayanan ahlaki bir ideal olarak da görülmektedir.

Bu normatif üstünlük algısına rağmen temsili demokrasi tarihsel olarak oldukça yeni bir siyasal düzenleme biçimidir. Birçok ülkede henüz bir yüzyılı dahi bulmayan bu deneyim, daha uzun süreli yönetim gelenekleriyle karşılaştırıldığında sınırlı bir geçmişe sahiptir. Buna karşın siyasal liderliğin belirlenmesinde deneyim, uzmanlık ve yönetsel kapasite gibi ölçütlerin diğer kurumsal alanlarda doğal kabul edilmesine rağmen, siyasal alanda bu tür niteliklerin çoğu zaman geri planda kalması önemli bir çelişkiyi ortaya koymaktadır (Bell, 2015: 16).

Bu durum temsili demokrasinin neden bu denli güçlü bir meşruiyet ürettiği sorusunu gündeme getirmektedir. Eşit oy hakkının tarihsel mücadeleler sonucunda kazanılmış olması bu ilkeye güçlü bir sembolik değer kazandırırken, ulusal kimliğin modern dönemde merkezî hâle gelmesi siyasal katılımı bireysel onurun bir parçası olarak konumlandırmaktadır.

Ayrıca Batı'nın küresel ideolojik etkisi, temsili demokrasinin evrensel bir model olarak sunulmasına katkıda bulunmaktadır (Bell, 2015: 16-17).

Bu çerçevede demokrasi yalnızca prosedürel bir düzenleme olarak görülmez; bunun ötesinde ahlaki ve araçsal gerekçelerle savunulan bir sistem olarak görülmektedir. Bir yandan eşitlik, özerklik ve adalet gibi değerler üzerinden içsel olarak temellendirilirken, diğer yandan ekonomik refah, barış ve istikrar üretme kapasitesi üzerinden araçsal olarak meşrulaştırılmaktadır. Bell'in eseri ise bu iki savununun da sorgulanması gerektiğini ortaya koyarak demokrasinin “en az kötü rejim” olduğu varsayımını yeniden tartışmaya açmaktadır (Bell, 2015: 17-19).

Bell, temsili demokratik sisteme yönelik eleştirilerde bulunmaktadır; ancak demokrasi karşıtı bir düşünür olmayıp aksine temsili demokrasinin uygulandığı ülkelerdeki demokratik rejimlerin korunmasını kararlılıkla savunduğu gibi, seçimle işbaşına gelen yönetimlerin askerî darbeler veya otoriter müdahaleler ile devrilmesine de kesin bir şekilde karşı çıkmaktadır. Tayland ve bilhassa Mısır'da demokratik seçimle iktidara gelen Müslüman Kardeşler hükümetinin askerî bir darbe ile devrilmesini örnek göstererek, bu olayın kendisini derinden üzdüğünü ifade etmektedir. Bell, halkın seçim hakkını elde ettiği ülkelerde bu hakkın zorla elinden alınmasının çoğu zaman askerî diktatörlük ya da otoriter popülizme zemin hazırladığını ileri sürmektedir. Özetle, Bell'in yaklaşımı temsili demokrasiyi tamamen reddetmeyip sınırlılıklarını ve açmazlarını sorgulamak ve demokratik ilkeler ile liyakat esaslı yönetim anlayışının harmanlandığı kurumsal mekanizmalarla güçlendirilebilecek yeni ve hibrit modeller geliştirmektir.

Bu noktada tartışma, demokrasinin dışsal bir eleştirisi olmaktan çıkıp daha çok onun iç dinamiklerine odaklanan bir analiz olarak derinleşmektedir. Bell'in perspektifinden bakıldığında, demokrasi salt bir normatif ideal değil, belirli koşullar altında çeşitli tahakküm ilişkilerine zemin hazırlayan bir siyasal düzendir. Bu nedenle tartışma, demokrasinin içsel sınırlarını ortaya koyan en klasik sorunlardan biri olan “çoğunluğun tiranlığı” meselesiyle başlamaktadır (Bell, 2015: 17-19).

Temsili demokrasi sistemi çok eskiden beri, siyasal karar alma süreçlerinin salt çoğunluk iradesine göre şekillenmesinden dolayı tiranlığa dönüşme potansiyeli taşıdığı yönünde eleştirilere maruz kalmıştır (Tocqueville, 1835/2000; Dahl, 1989). Problem basitçe çoğunluğun sayısal üstünlüğünden kaynaklanan kaba bir baskı meselesi olmayıp kamusal kararların hangi bilişsel, ahlaki ve kurumsal koşullar altında alınacağı meselesini de içermektedir (Bell, 2015: 21-22). Bu eleştiri Platon'dan bu yana halen canlı kalmaya devam etmekte; modern demokrasilerde de yeni biçimler alarak varlığını sürdürmektedir. Platon, geniş halk kitlelerinin demagoglar tarafından kolayca yönlendirilebilmesi nedeniyle sistemi eleştirmiş; J. S. Mill ise irrasyonel çoğunlukların hem azınlık haklarını hem de uzun vadeli ortak yararı zedeleyebileceğine dikkat çekmiştir (Mill, 1861/2003). Günümüzdeki liberal-demokratik rejimler bireysel, siyasal ve sosyal hakların korunması için getirilen anayasal sınırlamalar ile bu tehlikeyi bertaraf etmeye çalışmaktadır ancak kurucu anayasanın çoğunluk tarafından değiştirilip değiştirilemeyeceği de tartışma konusudur ve büyük çoğunluk sağlandığı takdirde anayasa maddeleri de değiştirilebilmektedir; bunun yanı sıra seçmenlerin gerçekten bilgiye dayalı ve kamusal açıdan sorumlu tercihler yapıp yapmadığı meselesi halen tartışma konusudur.

Bell'in çizdiği çerçevede günümüz demokrasilerinin temel açmazlarından biri de seçmen bilgi eksikliğidir. Nüfusu çok fazla olan ülkelerde bir vatandaşın tek bir oyunun seçim sonucunu değiştirmesi mümkün değildir. Böyle bir ortamda vatandaşın ekonomi, dış politika, maliye, enerji, bilimsel düzenleme ya da karmaşık sosyal sorunlar gibi önemli konular hakkında derin bilgi edinmek için ciddi zaman ve emek harcaması mantıklı görülmemektedir; zira bilgi edinmek maliyetli olduğu gibi bireysel katkının somut etkisi de neredeyse yok gibidir (Bell, 2015: 22-24; Brennan, 2016). Bundan dolayı, seçmenler siyasal tercihlerini sistematik bilgi yerine ekseriyetle sınırlı enformasyon, gündelik izlenimler, medya mesajları veya sezgisel kanaatlerine göre yaparlar. Çoğunluk iradesinin bu şekilde ortaya çıkması demokrasinin normatif meşruiyeti ile karar alma sürecinin niteliği arasında ciddi bir gerilime sebebiyet vermektedir (Caplan, 2007).

Sorun sadece bilgi eksikliği olmayıp seçmenlerin çoğu zaman mevcut bilgiyi de tarafsız ve tutarlı biçimde işleyememesinden de kaynaklanmaktadır. Siyasal yargılar genellikle çeşitli bilişsel önyargılar tarafından biçimlenmektedir. Ekonomi politikası gibi teknik alanlarda veya bilimsel bilgiye dayalı düzenlemelerde bu tür önyargılar yalnızca bireysel değerlendirme hataları doğurmaz; demokratik karar alma sürecinin kolektif çıktısını da etkiler. Böylece çoğunluk iradesi yalnızca eksik bilginin değil, sistematik yargı hatalarının da taşıyıcısı hâline gelir (Bell, 2015: 24-29; Kahneman, 2011).

Buradan hareketle demokrasinin yalnızca “adil prosedür” temelinde savunulması yeterli görünmemektedir. Eşit oy hakkı kuşkusuz güçlü bir normatif değer taşır; ancak meşruiyetin tek zemini bu prosedürel eşitlik olacaksa, teorik olarak rastgele karar alma yöntemleri de benzer biçimde tarafsızlık iddiasında bulunabilir. Bu nedenle demokrasiyi güçlü biçimde savunabilmek için yalnızca herkesin eşit katılımına değil, bu katılımın ne tür sonuçlar ürettiğine de bakmak gerekir. Tam bu noktada seçmenin bilgi eksikliği meselesi, demokrasinin araçsal savunusunu zayıflatmaktadır. Demokrasi yalnızca herkesin dahil olduğu bir mekanizma olduğu için değil, aynı zamanda daha iyi kamusal sonuçlar ürettiği için savunuluyorsa, bilgi eksikliği ve bilişsel sapmalar bu ikinci savunuyu ciddi biçimde sarsmaktadır (Bell, 2015: 26).

Aynı mesele, kolektif bilgelik argümanını da sınırlamaktadır. Çoğu demokratik savunuda, tek tek bireylerin bilgi eksiklikleri olsa bile çok sayıda kişinin kanaatinin birleşmesinin daha dengeli ve isabetli sonuçlar doğuracağı varsayılır. Fakat bu iddia, bireysel görüşlerin en azından asgari düzeyde bilgiye dayanması halinde anlamlıdır. Eğer seçmenlerin önemli bir bölümü benzer biçimde yanlış bilgilere, yüzeysel algılara ya da sistematik önyargılara dayanıyorsa, bu görüşlerin ortalaması hakikate yaklaşmak yerine yanlışlı büyütebilir. Başka bir ifadeyle, bilgiye dayanmayan çoğunluk kendiliğinden bilgelik üretmez. Çoğunluğun sayısal büyüklüğü, epistemik güvenilirliğin yerine geçmez (Bell, 2015: 26; Surowiecki, 2004).

Seçmenlerin bilgi eksikliğine karşı bazı çözüm yolları önerilmektedir; ancak bunlar sınırlı olduğu gibi etkili de değildir. Örneğin, genellikle önerilen çözüm yollarından biri siyasal katılımın artırılması ve kamuya açık tartışmaların yaygınlaştırılmasıdır. Buna göre, bireyler siyasal süreçlere aktif katılım sağladıkları takdirde bilgi eksiklikleri giderilecek ve demokratik kararların niteliği artacaktır. Ne var ki ampirik bulgular bu görüşü doğrulamamaktadır. Siyasi süreçlere aktif olarak katılan seçmenler zaten bilgi eksikliği fazla olmayan, siyasetle ilgili kimselerdir; siyasetle ilgilenmeyen ve bilgisi eksik olan hedef kitleler ise sürece dahil olma konusunda isteksiz olup katılımları genellikle uzun süreli olmamaktadır. Kamu eğitiminin güçlendirilmesi ile bilişsel önyargıların azaltılması ikinci bir öneri olup yüksek nüfusa sahip toplumlarda kalıcı ve dönüştürücü etkiler yaratabileceği hususu tartışmalıdır. Üçüncü bir öneri ise epistokrazi, yani vatandaşa bilgi temelinde siyasal etkinin farklılaştığı bir yurttaşlık statüsü verilmesidir fakat anayasal meşruiyet, kültürel kabul ve eşit vatandaşlık ilkesi açısından bu önerinin gerçekleşmesi için ciddi engeller bulunmaktadır. Nihayetinde, demokrasinin kendi içinde ürettiği birtakım düzeltme mekanizmaları olsa da hiçbir çöğunluğun tiranlığı problemine kesin ve pratik bir çözüm getirmemektedir (Bell, 2015: 29-31).

Tartışma bu noktada şu soruya yönelmektedir: Eğer temsili demokrasi seçmen cehaleti, kısa vadeli teşvikler ve bilişsel sınırlılıklar gibi yapısal sorunlar içeriyorsa, daha iyi yönetim sonuçları üretebilecek alternatif kurumsal düzenlemeler mümkün müdür? Bu soru, meritokrazi tartışmasına ve özellikle Singapur ile Çin örneklerine uzanan karşılaştırmalı değerlendirmeyi gündeme getirmektedir. Temsili demokrasinin karar kalitesini sınırlayan sorunlar karşısında farklı yönetim modellerinin sunduğu imkânların değerlendirilmesi kaçınılmaz hâle gelmektedir (Bell, 2015: 19-21, 31-36).

Bell, temsili demokrasiye alternatif bir model olarak beş milyonluk küçük bir şehir devleti olan Singapur'u değerlendirmektedir. Singapur formel olarak seçimlerin yapıldığı bir sistemdir; ancak söz konusu seçimlerde liberal-demokratik standartlar açısından ciddi sınırlamalar bulunmaktadır.

Medya kontrol edilmekte, oy pusulaları seri numarası ile seçmenle ilişkilendirilebilir bir nitelik taşımakta, muhalefete yönelik baskılar uygulanmakta ve örgütlenme özgürlüğü kısıtlanmaktadır; bu durum sistemi klasik anlamda “özgür ve adil temsili demokrasi” olmaktan uzaklaştırmaktadır. Bu koşullarda yapılan seçimlerde yine de Halk Hareketi Partisi (HHP) ülkenin bağımsızlığını elde ettiği günden bu yana 66 yıldır kesintisiz iktidarını sürdürmektedir; bu durum modelin toplumsal rıza üretme kapasitesini göstermektedir. Ülkenin lider yönetici kadrosu, 1960’lı yıllardan itibaren demokratik süreçleri sınırlama pahasına en yetkin kadroların seçilmesini sağlayan kurumsal mekanizmaları savunmuş; kısa vadeli popülerlik yerine uzun vadeli devlet kapasitesini önceleyen bir yönetim anlayışı geliştirmişlerdir.

Singapur’un sadece beş milyon nüfusa sahip küçük bir şehir devleti olmasının bağlama özgü olduğu ve modelin genellenebilirliğini sınırlayacağı ileri sürülebilir. Ancak dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin’deki yöneticiler de bu modeli yakından incelemiş ve ülkelerinde uygulamışlardır. Bu uygulamalar, liyakat esasına dayalı kadro seçimi, uzun vadeli politika üretimi ve kurumsal rasyonalite gibi unsurların farklı bağlamlarda da etkili sonuçlar sağlayabileceğini göstermiştir. Bu veriler ışığında Bell, Singapur örneğini yalnızca bir tek örneğe dayalı bir deneyim olarak görmemekte; tam aksine daha geniş ölçekte tartışılacak meritokratik bir yönetim modeli olarak değerlendirmektedir (Bell, 2015: 31-36).

Çin’deki kadro seçimi ve terfi sistemi meritokratik ilkeler bakımından dikkat çekicidir. Bu sistemde siyasal elitlerin terfi alması ve yükselişi ideolojik bağlılık kadar eğitim, yönetsel deneyim ve performans gibi kıstaslar üzerinde de belirlenmektedir. Yöneticiler kariyer basamaklarını yerel düzeyde başlayıp bölgesel ve ulusal düzeyde elde ettikleri deneyimler doğrultusunda çıkmakta; bu süreçte farklı sosyoekonomik koşullarda politika uygulama kapasitesi geliştirmektedirler. Bu kademeli terfi ve yükselme modeli, teorik bilgi ile pratik yönetsel deneyimi bir araya getiren bir elit üretim mekanizmasına dönüşmektedir.

Bu sistemde dikkat çekici bir husus da deneme-yanılma esasına dayalı politika geliştirilmesine imkân sağlamasıdır. Yerel düzeyde uygulanan politikalar başarılı olduklarında daha büyük ölçeklerde uygulanmakta, başarısız olan uygulamalar ise sistemden çıkarılmaktadır. Bu yaklaşım özellikle ekonomik büyüme, yoksulluğun azaltılması ve büyük ölçekli altyapı yatırımları gibi alanlarda dikkat çekici sonuçlar ortaya koymuştur. Bu bağlamda Çin örneği, çoğunluk baskısına anlık teslimiyet yerine daha planlı ve uzun vadeli hedeflere dayalı bir yönetsel kapasitenin mümkün olduğunu göstermektedir (Bell, 2015: 63-64).

Bell, modelin sınırlılıklarını net olarak ortaya koymuş; hesap verilebilirlik, şeffaflık sorunları ve gücün azınlık bir elit grup içinde yoğunlaşmasını sistemdeki temel sorunlar olarak belirtmiştir. Sistemin meşruiyeti de vatandaşlar siyasal karar alma süreçlerine yeterince ve yaygın olarak katılmadığından dolayı sorunludur. Çin örneğinin ideal bir model olarak sunulmamasının nedeni de budur; bu deneyim temsili demokrasinin sınırlarını yansıtan, karşılaştırma için bir referans noktası olarak değerlendirilmiştir. Bell'in niyeti farklı siyasal sistemlerin hangi koşullar altında daha iyi yönetim sonuçları meydana getirdiğini analiz etmektir. Temsili demokrasi siyasal eşitlik yönünden güçlü bir normatif temel sunmaktadır; meritokratik düzenlemeler ise yönetsel kapasite ve uzun vadeli planlama bakımından belirli avantajlar sağlayabilmektedir. Bu nedenle tartışma, eşitlik ile yeterlilik ilkelerinin nasıl dengelenebileceği sorusuna odaklanmaktadır (Bell, 2015: 110-112, 136-139).

Singapur'un kurucu lideri Lee Kuan Yew'e göre, sınırlı doğal kaynaklara sahip ve etnik olarak çeşitli olan küçük bir ülkenin sürdürülebilir başarısı, sıradan bir çoğunluk yönetimi yerine iyi eğitilmiş ve yetenekli bir kadronun yönlendirici rolü ile mümkün olabilmektedir. Bu bakış açısı, siyasi liderliğin sadece halk desteğiyle değil, aynı zamanda bilgi, yetenek ve karakter gibi niteliklerle de şekillenmesi gerektiği varsayımına dayanmaktadır. Bu model, kurumsal düzeyde eğitim sisteminden başlayıp siyasi elitlerin yetiştirilmesine kadar uzanan bir meritokratik yapıya dayanmaktadır. Başarılı öğrenciler çeşitli sınav ve değerlendirme süreçlerinden geçi-

ılmekte; akademik başarı, liderlik potansiyeli ve kamu hizmetine uygunluk açısından değerlendirilmektedir. En başarılı olanların devlet burslarıyla yetiştirilmesi ve kamu yönetimine yönlendirilmesi sistemin temel mekanizmalarından biridir. Bu yapının en önemli meşruiyet kaynağı ise Singapur'un uzun yıllar boyunca sürdürdüğü ekonomik başarı olmuştur (Bell, 2015: 32-33).

Bu gerilim özellikle siyasal elitlerin ülkenin uzun vadeli çıkarlarını sıradan vatandaşlardan daha iyi değerlendirebileceği varsayımından kaynaklanmaktadır. Singapur'da dil politikası ve etnik entegrasyon gibi kritik konularda hükümetin çoğunluk taleplerine rağmen farklı kararlar alabilmesi bunun önemli örneklerinden biridir. Nüfusun büyük çoğunluğu Çin kökenli olmasına rağmen, Singapur yönetimi 1960'lı yıllarda Mandarin Çincesini tek baskın ulusal dil haline getirmek yerine İngilizceyi ortak çalışma dili olarak benimsemiştir. Lee Kuan Yew'e göre yalnızca Çin çoğunluğunun kültürel tercihleri doğrultusunda hareket edilmesi Malay ve Hint azınlıkların dışlanmasına ve etnik gerilimlerin derinleşmesine yol açabilirdi. Bu nedenle İngilizce yalnızca teknik bir iletişim aracı değil, farklı topluluklar arasında tarafsız bir ortak zemin oluşturacak ve Singapur'un küresel ekonomiyle entegrasyonunu kolaylaştıracak stratejik bir tercih olarak değerlendirilmiştir.

Meritokratik yönetim anlayışında siyasal liderler kısa vadeli popüler talepler yerine uzun vadeli toplumsal istikrara ve devlet kapasitesine öncelik vermelidirler. Bu doğrultuda kültürel politikalara ve siyasal elitlerin yetiştirilme mekanizmalarına önem verilmektedir. Singapur modeline göre siyasal liderlik demokratik sistemlerdeki gibi seçim kampanyalarında öne çıkan popüler figürlerin rekabeti olmayıp uzun yıllara yayılan yönetsel deneyim, teknik yeterlilik ve performans değerlendirmeleri üzerinden şekillenen bir süreçtir. Lee Kuan Yew'in deyişiyle ülkenin geleceği büyük ölçüde nitelikli "yaklaşık 300 kilit kişiye" bağlıdır ve devletin sınırlı kaynaklarının büyük kısmı bu kadroların yetiştirilmesi için harcanmaktadır. Bu modelin sürdürülebilirliği konusunda bazı yapısal sınırlılıklar da söz konusudur. Siyasal elitlerin yetiştirilmesinin çok uzun yıllar sürmesi, bu süre içerisinde

çok partili rekabet durumunda iktidarın sürekli el değiştirmesiyle çelişki teşkil etmektedir. Bu nedenle Singapur modelinde istikrara ve sürekliliğe öncelik verilmektedir (Bell, 2015: 32-34).

Son zamanlarda bu modelin meşruiyeti konusunda bazı aşınmalar da göze çarpmaktadır. Küreselleşmenin neden olduğu eşitsizlikler, yeni medya ortamının gelişimi ve yaygınlaşması ile alternatif görüşlerin daha görünür hâle gelmesi meritokrasiye yönelik eleştirilerin artmasına sebebiyet vermiştir. Sistem, ilk olarak fırsat eşitliği ve adil rekabet vaadiyle ortaya çıkarak tanıtılmış olsa da zamanla seçkin bir yapıya büründüğü yönünde eleştiriler almaya başlamıştır. Özellikle dezavantajlı grupların sistem içerisinde yükselme imkânlarının kısıtlı olduğu algısı giderek daha fazla güç kazanmaktadır (Bell, 2015: 35).

Bu gelişmeler, meritokratik sistemlerin de bünyesinde yeni tür eşitsizlikler ve meşruiyet sorunları yaratabileceğini göstermektedir. Singapur örneği temsili demokrasinin alternatifi olarak değil meritokrasi ile demokrasi arasındaki ilişkinin yeniden gözden geçirilmesi gereken karmaşık bir model olarak ele alınmalıdır. Bell, bu noktada tartışmayı yönetsel kapasite sorunlarından ekonomik güç ilişkilerinin siyasal süreçler üzerindeki etkisine yöneltmekte ve analizini çoğunluğun tiranlığından ekonomik açıdan güçlü azınlıkların tiranlığına doğru genişletmektedir. Yazara göre çoğunluğun tiranlığı demokrasinin klasik problemlerinden biri iken ikinci temel açmaz, ekonomik açıdan güçlü azınlıkların siyasal karar alma süreçleri üzerindeki belirleyici etkisidir. Bu çerçevede temsili demokrasi, zengin azınlığın orantısız etkisi üzerinden yeniden değerlendirilmektedir.

Özellikle devlet, adalet, ahlak ve rejim türleri üzerine getirdiği düşüncelerle klasik siyasal düşüncenin en önemli temsilcilerinden olan ve felsefesi erdem ve orta yol anlayışı üzerine kuran Aristoteles'in temel kaygısı, toplumun zenginler ve yoksullar olarak keskin biçimde kutuplaşması ve bunun siyasal düzeni çatışmaya sürükleyerek istikrarsızlaştırmasıydı. Zengin ve yoksul kesim kendi çıkarlarını kamu yararının üstünde görürlerse rejim bozulur; zenginler iktidarı ele geçirdiklerinde oligarşi ortaya çıkar ve yönetim ortak yarar yerine zenginlerin çıkarına hizmet eder. Yoksullar

çoğunluğu oluşturup yalnızca kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiğinde çoğunluğun yönetimi de yozlaşabilir. Bu nedenle Aristoteles'e göre, kalıcı ve adil bir rejim ne zenginlerin ne de yoksulların egemen olduğu güçlü bir orta sınıfın bulunduğu karma bir rejimdir. Yoksullar ile zenginler arasındaki gelir eşitsizliği belli bir düzeyin üzerine çıktığında yoksullar özel mülkiyete müdahaleye yönelirken, zenginler de oligarşik eğilimler gösterecektir. Bununla birlikte, son dönemde modern kapitalist demokrasilerde gelir eşitsizliğinin arttığı, orta sınıfın eridiği ve servetin giderek küçük bir azınlığın elinde toplandığı görülmektedir. Bell'in yorumuna göre Aristoteles, zenginlerin yönetiminin oligarşik yozlaşmaya yol açabileceğini kabul etmekle birlikte, modern kapitalist toplumlarda ekonomik açıdan güçlü azınlıkların demokratik süreçleri seçimler, medya ve finansman gibi mekanizmalar aracılığıyla sistematik biçimde yönlendirebileceğini öngörememiştir. Benzer şekilde Amerikan kurucu babaları da özgür basın ve birbirine yakın güçte çok sayıda toplumsal grubun bulunduğu çoğulcu bir yapının, zengin azınlığın siyasal sistemi kontrol etmesini engelleyeceğini düşünmüşlerdi. Modern kapitalist toplumlarda ekonomik kaynakların büyük ölçüde küçük bir azınlıkta toplanması bu beklentileri büyük ölçüde boşa çıkarmıştır. Günümüzün temel sorunu, halkın çoğunluğunun zenginler üzerinde baskı kurması olmayıp daha çok zengin azınlığın siyasal süreçler üzerinde yarattığı orantısız etkisidir. Ekonomik kaynakların zengin azınlıkta toplanması, siyasal etki kapasitesini de beraberinde getirerek demokratik mekanizmalarda görünmez fakat güçlü bir etki alanı meydana getirmektedir (Bell, 2015: 39-44).

Gerçekten de ABD ve diğer birçok kapitalist ülkede gelir ve servet dağılımının küçük bir zengin azınlık grupta toplandığı görülmektedir. 1979–2007 döneminde ekonomik büyümeden elde edilen kazançların büyük kısmı en zengin yüzde 1'lik kesime aktarılmıştır. 2008 finansal krizinin ardından yaşanan toparlanma sürecinde de benzer eğilimlerin devam ettiği ve eşitsizliğin yapısal bir karakter kazandığı görülmektedir. Bu tabloyu sadece piyasa dinamiklerinin doğal bir sonucu şeklinde açıklamak yetersiz kalacaktır; esas sebep varlıklı kesimlerin çıkarlarına göre şekillenen politika tercihleri ve güçlü lobi faaliyetleridir. Bu durum, ekonomik ve si-

yasal güç arasında ne denli sıkı bir bağ bulunduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bell, “azınlığın tiranlığı” alt başlığında eşitsizliğin normatif sınırlarını ele almaktadır. Rawls ekonomik eşitsizliklerin ancak en dezavantajlı grupların durumunu iyileştirdiği takdirde meşru sayılabileceğini ileri sürmektedir. Bireyler arasında var olan sosyal ve ekonomik farklılıklar onların daha fazla sorumluluk alması, uzun eğitim süreçlerine katılması veya yüksek düzeyde uzmanlık kazanmasını sağladığı takdirde kabul edilebilir bir durumdur; fakat bunun toplumun genelinde ve özellikle dezavantajlı gruplara somut faydalar sağlaması şarttır. Buna karşın eğer eşitsizlikler sadece sınırlı bir elit kesimin ayrıcalıklarını artırıyor ve alt toplumsal kesimlerin yaşam koşullarını iyileştirmiyorsa, adil oldukları söylenemez. Yoksul kesimlerin yaşam koşullarının kötüleşmesi ve aşırı yoksulluğun giderek artması, bu ilkenin fiilen karşılanmadığını göstermektedir. Aynı zamanda eşitsizliğin yüksek olması toplumsal hareketliliği sınırlandırmakta, bireylerin sosyoekonomik konumlarını değiştirme fırsatlarını azaltmakta ve eşitsizliği kalıcı bir yapıya dönüştürmektedir (Bell, 2015: 44-52; Rawls, 1971).

Eşitsizlik ekonomik sonuçların yanı sıra toplumdaki stres ve gerilimi de artırmakta ve sağlık, güvensizlik, şiddet ve uyum sorunlarına da yol açmakta veya yaygınlaştırmaktadır (Aydın vd., 2025). Dolayısıyla, eşitsizlik salt bir gelir dağılımının ötesinde toplumsal bütünlüğü tehdit eden yapısal bir sorundur. Böyle olduğu halde, siyasal sistem üzerindeki etkileri çoğu zaman ya hiç sorgulanmamakta ya da sınırlı şekilde sorgulanmaktadır. Bunun temel nedenlerinden biri, seçmenlerin toplumsal hareketlilik konusundaki gerçekçi olmayan ama güçlü inançlarıdır. “Çalışarak yükselme” anlatısı, bireylerin mevcut sistemi eleştirel biçimde değerlendirmesini zorlaştırmakta; ekonomik eşitsizlikler geniş kesimler tarafından tolere edilebilir hâle gelmektedir. Bu durum demokratik sistemin istikrarını destekliyor gibi görünse de gerçekte siyasal eşitsizliğin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır (Bell, 2015: 48-52).

Bell, özellikle Amerikan siyasetinden verdiği örneklerle, modern seçim demokrasilerinde siyasetin giderek bir medya gösterisine dönüştüğünü

ileri sürmektedir. Ülkede seçim süreçleri, adeta “kırmızı takım” ile “mavi takım” arasındaki rekabetin öne çıkarıldığı, Celtics ile Lakers arasındaki bir karşılaşmayı andıran dramatik mücadeleler şeklinde sunulmaktadır. Bu rekabeti canlı tutmak için seçim gecesi yayınlarında televizyon tartışmaları, kamuoyu yoklamaları ve kampanya performansları siyasal eğlence atmosferi içinde yapılmaktadır. Seçmenler çoğu zaman liderlerin performanslarına ve kampanya tartışmalarına odaklanırken, asıl politika yapım süreçleri kamuoyunun dikkatinden uzak şekilde ilerlemektedir (Hacker & Pierson, 2010; Green, 2011).

Bell’e göre yurttaşlarda seçimler yoluyla hükümeti değiştirerek siyasal değişimin gerçekleşeceğine dair yaygın ama yanlış bir kanaat bulunmaktadır. Halbuki seçim dönemleri arasındaki uzun periyotta büyük şirketler, finans çevreleri ve güçlü çıkar gruplarının medyada görünmeksizin genellikle siyasetçiler üzerinde baskı kurarak kendi çıkarları doğrultusunda ekonomik düzenlemeler yaptırabilmektedirler. Bell, iddiasının daha iyi anlaşılması için metafor olarak ABD’de taraftarların da oy kullanarak nispeten oyuncu kadrosunun kurulmasında etkili olabildiği All-Star maçlarını örnek göstermektedir. Seçmenlerin de benzer şekilde siyasal süreç üzerinde belirleyici bir role sahip olduklarını düşündüklerini; oysa gerçekte seçmenler sonuçlar üzerinde çok sınırlı bir etkiye sahiptir; sonuçlar önemli ölçüde ekonomik güç dağılımı, kurumsal yapı ve sermaye ilişkileri tarafından belirlenmektedir (Bell, 2015: 52-55).

Bu görüşe karşı eşitsizliği meşrulaştıran klasik liberal argümanlar öne sürülebilir. Bu yaklaşıma göre serbest piyasa tam rekabet koşullarında aşırı kar oranlarını törpüleyerek kazançları makul düzeylerde dengelemeyi amaçlasa da başarı ile başarısızlık arasındaki maddi farkın varlığı bireyleri daha fazla çalışmaya, risk almaya ve yeni fikirler geliştirmeye yönelten işlevsel bir motivasyon unsuru olarak kabul edilir. Rekabetçi piyasa ekonomilerinde yenilikçilik ve girişimcilik faaliyetlerinin bu ödül mekanizmasıyla desteklenmesi, ekonomik büyüme ve dinamizmin temel itici güçlerinden biri olarak görülmektedir (Acemoglu & Robinson, 2012: 55-57).

Bu konudaki tartışmada önemli bir referans olan Daron Acemoğlu yenilikçilik açısından ABD'deki rekabetçi kapitalist sistemin, İsveç gibi daha eşitlikçi refah devletlerine göre daha fazla potansiyele sahip olduğunu ileri sürmektedir. Yazar, başarılı ve başarısız girişimciler arasındaki büyük ödül farklarının, bireyleri daha fazla risk almaya ve teknolojik yenilikler geliştirmeye yönelttiğini savunmaktadır. Bu yaklaşım, yüksek gelir eşitsizliklerini ekonomik ilerleme için gerekli bir teşvik mekanizması olarak görmektedir (Bell, 2015: 56-57; Douthat, 2013).

Ancak Bell, bu savunun bazı ciddi sorunlar barındırdığını göstermektedir. Özellikle son yıllarda gelir artışlarının büyük bir kısmının üretken sektörlerden ziyade finans alanında gerçekleşmesi, “yenilik” kavramının her zaman toplumsal fayda sağlamadığını ortaya koymaktadır. Nitekim 2007–2008 küresel finans krizinin gösterdiği gibi, karmaşık finansal araçlar çoğu zaman ekonomik verimlilikten çok spekülative kazanç sağladığı gibi olası riskleri de gizleyerek küresel ölçekte önemli kırılganlıklara sebep olabilmektedir. Bu nedenle mesele, eşitsizliğin inovasyonu teşvik edip etmediğinden çok, hangi tür yeniliklerin kimlerin yararına işlediğidir (Bell, 2015: 57-59).

Bu tartışma, daha eşitlikçi refah devletlerinin yenilik kapasitesinin zorunlu olarak daha düşük olup olamayacağı sorusunu da ortaya atmaktadır. Bell, İskandinav refah devletlerinin Amerika Birleşik Devletleri ile karşılaştırıldığında yenilik kapasitesinin daha düşük olduğu varsayımının kesin bir şekilde doğrulanmadığını belirtmektedir. Güçlü sosyal güvenlik sistemleri ile teknolojik dinamikler arasında kaçınılmaz bir çatışma olduğu görüşüne temkinli yaklaşılmakta; İskandinav ülkeleri bu konuda dikkate değer karşı örnekler olarak ele alınmaktadır. Ayrıca, Acemoğlu, ekonomik dinamizmin sürdürülebilirliği için sistemin üst kademe için vadettiği büyük ödüllerin yeterli olmayacağını, olası bir başarısızlıkta bireylerin risk alma iştahını koruyabilmesi için alt kademedeki güçlü bir sosyal güvenlik ağının da şart olduğunu kabul etmektedir. Bell'in dikkat çektiği husus tam da budur: ekonomik eşitsizlik, basitçe “yenilik için ödenmesi gereken bedel” olarak gerekçelendirilmemelidir; zira mesele salt ekonomik büyüme olma-

yıp bu büyümenin toplumsal maliyetlerinin nasıl dağıldığı ve demokratik sistemin bu süreçten ne şekilde etkilendiği meselesidir (Bell, 2015: 58-60).

Diğer önemli bir mesele de gelir eşitsizliğine yönelik uygulanan yaygın reformların etkilerinin sınırlı olmasıdır. Daha ilerici vergi politikaları uygulamak, kamu istihdamını artırmak, eğitim yatırımlarını güçlendirmek, finans sektörünü düzenlemek ve işçi örgütlerini desteklemek gibi öneriler en başta akla gelen eşitsizliği azaltabilecek araçlar olarak sayılmaktadır. Özellikle 2008 krizi sonrasında bu tür reform talepleri daha fazla gündeme gelmiştir. Bununla birlikte, sorun yalnızca hangi ekonomik politikaların uygulanacağı ile sınırlı olmayıp reformların uygulanmasını engelleyen ya da zamanla etkisiz hale getiren siyasal yapının bizzat kendisinden kaynaklanmaktadır. Bell'e göre temsili demokrasilerde ekonomik gücü bir merkezde toplayan yapısal ilişkiler değişmedikçe, eşitsizliği gidermeye yönelik reformlar genellikle sınırlı ve geçici çözümler sağlamaktadır (Bell, 2015: 60-62).

Bu bağlamda Bell, temsili demokrasinin sınırlarını tekrar tartışmaya açmaktadır. Seçimle göreve gelen hükümetler, organize sermaye gruplarının etkisini dengelemekte zorluk çekiyorsa ve seçim rekabeti kamuoyunun bu yapısal güç ilişkilerinden uzaklaşmasına neden oluyorsa, eşitsizliği azaltmaya yönelik reformların kalıcı sonuçlar elde etmesi de zorlaşmaktadır. Bu durumda, mesele sadece gelir dağılımını iyileştirmek değil; aynı zamanda gelir eşitsizliğini sürekli olarak yeniden üreten siyasal yapıları da sorgulamaktır. Bell'in analizine göre, seçim süreçleri vatandaşlara siyasi değişimin esas olarak hükümetin değiştirilmesi yoluyla gerçekleşeceği izlenimini vermekte; ancak seçimler arasındaki dönemde ekonomik açıdan güçlü aktörler siyasal karar alma süreçleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaya devam etmektedirler. Demokratik rekabet, kimi zaman yapısal güç ilişkilerini görünmez hale getiren bir işleve de sahip olabilmektedir (Bell, 2015: 60-62).

Bell'in tartışması bu noktadan sonra alternatif yönetim modellerine yönelmektedir. Meritokratik unsurlar barındıran ve seçim baskısının daha az olduğu sistemlerde, siyasi liderlerin kısa vadeli popülist taleplerden ve

organize çıkar gruplarının etkisinden bağımsız hareket edebileceği savunulmaktadır. Bu noktada Bell'in, Singapur ve Çin örneklerini ideal modeller olarak sunmadığına dikkat edilmelidir. Tam aksine, özellikle Çin'de gelir eşitsizliğinin son derece yüksek seviyelere ulaştığını ve meritokratik sistemlerin de yeni elit yapılar ile kalıcı eşitsizlikler üretebildiğini açıkça ifade etmektedir. Bu durum, eşitsizliğin salt yönetim biçimi ile açıklanamayacağını; küresel ekonomik dinamiklerin, devletin kapasitesinin ve kurumsal tercihlerinin de dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır (Bell, 2015: 61-64).

Bell'in temsili demokrasinin yerine meritokratik modeli geçirmek gibi bir amacı olduğu söylenemez; asıl amacı farklı siyasal sistemlerin ekonomik güç baskısı altında ne ölçüde direnç gösterebileceğini ve hangi koşullarda daha dengeli sonuçlar ortaya koyabildiğini tartışmaya açmaktır. Tartışma bu yönüyle salt “zengin azınlığın tiranlığı” meselesiyle sınırlı kalmayıp demokrasinin kapsayıcılık iddiasına doğru genişlemektedir. Bell'in bir sonraki aşamada ele aldığı soru tam da budur: Siyasal topluluğun parçası sayılan kişiler kimlerdir ve oy verme hakkına sahip çoğunluk, bu topluluğun dışında kalanlar üzerinde nasıl bir tahakküm kurmaktadır?

“Oy veren topluluğun tiranlığı” çeşitli şekillerde kendini gösterebilir. Bazen doğrudan hak ihlalleri yaşanırken, diğer zamanlarda siyasal kararlar seçmenlerin kısa vadeli çıkarlarına göre belirlenir ve bu durum temsil edilmeyen grupların aleyhine sonuçlar doğurabilmektedir. Bu durum, demokratik sistemlerin kapsayıcılık iddiası ile pratikteki işleyişi arasında kayda değer bir gerilim oluşturmaktadır. Dolayısıyla mesele yalnızca çoğunluğun azınlıklar üzerindeki tahakkümü değil; aynı zamanda siyasal topluluğun dışında kalan ya da fiilen temsil edilmeyen kesimlerin maruz kaldığı görünmez dışlanma biçimleridir (Bell, 2015: 64-68).

Bu bağlamda dikkat çeken örneklerden biri, demokratik sistemlerde bile oy hakkı bulunmayan gruplara karşı işlenen insan hakları ihlalleridir. Bu tür uygulamalar genellikle kamuoyunun doğrudan kontrolünden uzak bir şekilde yürütülmekte ve hedeflenen gruplar siyasi temsil yetkisinden mahrum bırakılmaktadır. Böylece demokratik sistemler, kendi vatandaşla-

rına karşı daha sınırlı olan baskı araçlarını temsil edilmeyen gruplara karşı daha kolay uygulayabilmektedir (Bell, 2015: 65-66).

Göçmenler ve yabancı işçiler, bu bağlamda en kırılgan gruplardan biridir. Siyasal haklardan mahrum olan bu gruplar, demokratik süreçlere doğrudan katılmadıkları için yerel seçmenlerin ekonomik ve sosyal endişeleri doğrultusunda alınan kararların olumsuz etkilerine maruz kalabilmektedir. Bu durum, demokratik sistemlerin sadece vatandaşların çıkarlarını öncelikle ele alan sınırlı bir siyasal topluluk anlayışına kayma tehlikesini ortaya koymaktadır (Bell, 2015: 66-68).

Bununla birlikte, Bell'e göre sorunun en kritik boyutu, sadece mevcut siyasal topluluğun dışında kalanlarla değil, aynı zamanda henüz bu topluluğa dahil olmamış gruplarla da ilgilidir. Tartışma bu noktada gelecek nesillerin durumuna yönelmektedir. Gelecek nesiller, siyasi karar alma süreçlerine doğrudan katılamadıkları halde mevcut politikaların uzun vadeli sonuçlarından etkilenmektedir. Buna rağmen, mevcut siyasal süreçlerde yeterince temsil edilmemektedirler. Bu durum, demokratik sistemlerin hem mekânsal hem de zamansal açıdan kısıtlı bir kapsayıcılığa sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Bell, 2015: 68-70).

Bell'in temsili demokrasiye yönelttiği temel eleştirilerden biri, demokratik sistemlerin kısa vadeli seçmen baskıları nedeniyle uzun vadeli toplumsal sorunlara etkili biçimde müdahale etmekte zorlanmasıdır. Özellikle seçim döngülerine dayalı siyasal rekabet, hükümetleri uzun vadede fayda sağlayabilecek ancak kısa vadede maliyet yaratacak politikalardan kaçınmaya itebilmektedir (Berggruen & Gardels, 2012). Seçmenlerin doğrudan fedakârlık yapmasını gerektiren reformlar çoğu zaman siyasal destek bulmakta zorlanırken, kısa vadeli rahatlama sağlayan politikalar daha kolay kabul görebilmektedir. Bu nedenle demokratik siyaset, Bell'e göre giderek kısa vadeli teşvikler tarafından yönlendirilen bir yapıya dönüşme riski taşımaktadır (Bell, 2015: 70-72).

Bu durum özellikle uzun vadeli maliyetlerin sürekli ertelendiği alanlarda daha görünür hâle gelmektedir. Bell bu sorunu maliye politikaları ve sosyal harcamalar üzerinden somutlaştırmaktadır. Kamu borçlarının

sürekli artması, sosyal güvenlik sistemlerinin uzun vadeli yüklerinin ertelenmesi ve bütçe disiplini gerektiren reformların seçim kaygıları nedeniyle geciktirilmesi, demokratik sistemlerin yapısal zaaflarından biri olarak değerlendirilmektedir. Çünkü siyasal aktörler çoğu zaman uzun vadeli mali sürdürülebilirliği gözetmek yerine mevcut seçmenlerin kısa vadeli taleplerine cevap vermeye yönelmektedirler. Benzer bir durum çevre politikalarında da görülmektedir. Özellikle iklim değişikliği gibi uzun vadeli kolektif sorunlarda, bugünkü seçmenlerin maliyet üstlenmeye isteksiz olması gelecekte ortaya çıkacak risklerin yeterince ciddiye alınmamasına yol açabilmektedir. Küresel ısınmayla mücadele için alınacak önlemler bugünkü kuşaklardan fedakârlık talep ederken, sağlayacağı faydaların büyük kısmı henüz doğmamış kuşaklara ait olacaktır (Bell, 2015: 71-74; Mulgan, 2006).

Bell'in de önemle üzerinde durduğu, demokratik sistemlerin sadece kısa vadeli politikalara odaklanması, bu çerçevede bir ahlaki ve siyasal probleme dönüşmektedir. Demokratik sistemler oy esasına dayandığı için sadece mevcut seçmenlerin tercihlerini yansıtmaktadır; o hâlde gelecekte doğacak bireylerin çıkarları bu sistemde siyasal süreçlerde nasıl temsil edilecektir? Bu zamansal sınırlılık gerçekten de temsili demokrasideki en ciddi problemlerden biridir. Bu durum, demokrasinin sadece bugünün çoğunluğunu temsil eden bir mekanizma olarak mı kalması, yoksa gelecek nesillerin haklarını da dikkate alan daha geniş bir siyasal sorumluluk anlayışına mı dayanması gerektiği sorusunu gündeme getirmektedir. Tartışma böylece teknik politika tercihlerinin ötesine geçerek demokratik meşruiyetin ahlaki sınırlarını sorgulayan daha geniş bir boyut kazanmaktadır (Bell, 2015: 72-75).

Bell, gelecek kuşakların çıkarlarını koruyabilecek kurumsal mekanizmalar üzerine düşünülmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu mekanizmalar arasında, uzun vadeli etkileri değerlendirmekten sorumlu bağımsız kuruluşlar, toplumsal maliyetleri inceleyen danışma organları ya da yasa yapım süreçlerinde uzun dönemli etkileri dikkate alan denetim mekanizmaları sayılabilir. En dikkat çekici önerilerden biri ise, gelecek nesilleri temsil eden

belirli kurumsal yapılara sınırlı veto yetkisi tanınmasıdır. Bu yaklaşımın temel amacı, kısa vadeli seçmen baskılarıyla alınan kararların uzun vadede telafisi güç sonuçlar doğurmasını engellemektir (Bell, 2015: 74-76).

Bell'in tartışması bu noktada yeni bir gerilimi de gündeme getirmektedir. Doğrudan halk tarafından seçilmemiş kurumsal aktörlerin demokratik yollarla alınmış kararları durdurabilmesi ciddi bir meşruiyet sorununu beraberinde getirmektedir. Böyle bir durumda demokratik temsil ilkesi ile uzmanlığa dayalı müdahale arasında açık bir çatışma ortaya çıkmaktadır. Ayrıca hangi politikaların gerçekten gelecek kuşakları tehdit eden kararlar olarak değerlendirileceği ve veto yetkisinin sınırlarının nasıl belirleneceği de tartışmalıdır. Buna rağmen Bell, demokratik sistemlerin kısa vadeli eğilimleri dikkate alındığında uzun vadeli riskleri dengeleyebilecek kurumsal araçlara ihtiyaç duyulduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla veto mekanizması, nihai bir çözümden çok, demokrasinin zamansal sınırlarını aşmaya yönelik daha geniş bir kurumsal reform arayışının parçası olarak değerlendirilmektedir (Bell, 2015: 75-76).

Bell'in temsili demokrasiye getirdiği bir başka eleştiri, siyasi rekabetin toplumsal çatışmayı azaltmak yerine genellikle daha da derinleştirmesidir. Seçim süreçleri, farklı toplumsal gruplar arasında bir uzlaşma sağlamak yerine, rakip siyasi tarafların sürekli olarak harekete geçmesiyle şekillenen zorlu bir mücadele alanı hâline dönüşebilir. Özellikle olumsuz kampanyaların artışı, siyasi rakiplerin düşman olarak gösterilmesi ve kimliğe dayalı kutuplaşmanın derinleşmesi, demokratik siyasetin uzlaşma anlayışını zayıflatmaktadır. Bell'in belirttiği üzere, günümüzdeki modern seçim kampanyaları genellikle farklı politika seçeneklerinin rasyonel biçimde tartışıldığı süreçlerden çok, seçmenlerin korkularını, öfkelerini ve aidiyet duygularını harekete geçiren mücadelelere dönüşmektedir.

Bell'e göre bu durum siyasi rekabetin giderek "kimlik siyaseti" hâline gelmesi gibi önemli sonuçlar doğurmaktadır. Tayland'ı bu duruma örnek göstermekte, bazı partilere sağlanan desteğin zamanla kabile aidiyeti gibi güçlü kimlikler hâline gelebildiğini belirtmektedir. Bu durumun toplumsal kutuplaşma yaratarak yönetimin istikrarı üzerinde tehdit oluşturabile-

ceğini ileri sürmektedir. Bu noktada siyasal tercihler, hangi partinin ekonomiyi daha iyi yöneteceği ya da toplumsal sorunlara daha etkili çözümler üreteceği sorusundan uzaklaşarak kamplaşmaya indirgenmektedir. Böylece siyasal tercihler, politika ve performans değerlendirmelerinden çok grup aidiyeti ve siyasal sadakat üzerinden şekillenmektedir. Bell'in "kabilecilik" (tribalism) olarak adlandırdığı olgu, demokratik rekabetin politika ekseninden kimlik eksenine kaymasını ifade etmektedir. Daha köklü liberal demokrasilerde temel hakların çoğunluk oyu ile kolayca ortadan kaldırılması mümkün olmasa da seçim süreçlerinin meydana getirdiği sert kutuplaşma uzlaşmayı neredeyse imkânsız hâle getirebilmektedir. Bell, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde Cumhuriyetçiler ile Demokratlar arasındaki çatışmanın siyasal uzlaşmayı adeta "kirli" bir kavrama dönüştürdüğüne dikkat çekmektedir. Bu nedenle, temsili demokrasi barışçıl bir şekilde çeşitli toplumsal görüşleri bir arada tutmak yerine mevcut bölünmeleri artıran bir rekabet alanına dönüşebilmektedir.

Bu noktada tartışma yalnızca siyasal kurumlarla sınırlı kalmaz; daha geniş bir kültürel ve ahlaki probleme yönelir. Modern seçim demokrasileri, rekabetçi bireyciliği teşvik eden bir toplumsal mantık üretmektedir. İnsanlar ortak iyiyi birlikte inşa etmeye çalışan yurttaşlardan çok, kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışan rakip aktörler gibi davranmaya başlamaktadır. Bell, özellikle Konfüçyüsçü düşünceden hareketle iyi bir toplumun yalnızca bireysel özgürlükler üzerine değil, aynı zamanda uyumlu sosyal ilişkiler üzerine kurulması gerektiğini savunmaktadır. Buradaki "uyum" kavramı, farklılıkların bastırılması anlamına gelmemekte; çatışmaların toplumsal ilişkileri yıkıcı hâle gelmeden yönetilmesi anlamına gelmektedir (Confucius, 1998; Bell, 2008).

Bell'in dikkat çektiği önemli noktalardan biri de uyum fikrinin yalnızca Çin'e özgü kültürel bir değer olmadığıdır. Japonya, Güney Kore ve Vietnam gibi Doğu Asya toplumlarında benzer değerlerin güçlü biçimde varlığını sürdürdüğünü; hatta Sahra-altı Afrika'daki "Ubuntu" anlayışı ile Latin Amerika'daki "buen vivir" yaklaşımının da toplumsal uyuma özel önem verdiğini belirtmektedir. Batılı liberal bireyciliğin evrensel insan doğasını temsil ettiği varsayımına kuşkuyla yaklaşmasının sebebi de budur.

Bell'in temsili demokrasiye yönelttiği eleştiriler ve siyasi meritokrasiye verdiği önem, onun komüniteryen perspektifiyle yakından ilişkilidir. Komüniteryenizm, liberal düşüncenin bireyi toplumsal bağlamından bağımsız ve özerk bir varlık olarak ele alan yaklaşımına karşı çıkararak bireylerin kimliklerini, değerlerini ve ahlaki yönelimlerini içinde yaşadıkları aile, toplum, kültür ve tarihsel gelenekler aracılığıyla kazandığını savunmaktadır. Bu nedenle siyasal düzenin bireysel hakların korunmasının yanı sıra ortak iyiye, toplumsal dayanışmaya ve yurttaşlık erdemlerine de önem vermesi gerekmektedir (Etzioni, 1993; Sandel, 1982; Bell, 1993).

Bu yaklaşımın izleri Bell'in çalışmalarında da görülmektedir. Konfüçyüsçü düşüncenin toplumsal uyum, ahlaki eğitim, kamusal sorumluluk ve erdemli liderlik gibi başlıca değerleri Bell'de de öne çıkmaktadır. Buna göre, siyasal kurumlar evrensel ve soyut liberal ilkeler yerine toplumların tarihsel ve kültürel özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu yönüyle Çin modeli ve siyasi meritokrasi tartışmaları yönetsel etkinlik arayışının ötesine geçerek komüniteryen bir siyasal perspektifin yansıması olarak da değerlendirilmektedir (Sandel, 1982; Bell, 1993; Bell, 2008).

2. Siyasi Meritokraside Lider Seçimi ve Liyakat İlkesi

Siyasi liderin hangi kıstaslara göre seçileceği hususu siyasi meritokrasi tartışmasının tam merkezinde yer almaktadır. Bell, bu konuyu salt Çin modeline dair dar bir tartışma olarak ele almamış, aksine klasik siyaset felsefesinden modern siyasal teoriye kadar uzanan köklü bir sorun olarak değerlendirmiştir. Modern demokrasilerde “tek kişi-tek oy” ilkesi neredeyse tartışılmaz bir norm hâline gelmiş olsa da bu ilkenin her zaman en nitelikli liderleri ortaya çıkarıp çıkarmadığı konusu hâlâ tartışma konusudur (Bell & Li, 2013). Bell'in yaklaşımında da demokrasi dışlanmaz ancak temel vurgu siyasal liderliğin seçim mekanizmasıyla sınırlı olmayan bir mekanizma geliştirilerek liderde nitelik ve liyakati önceleyen bir yaklaşımla yeniden ele alınmasıdır. Dolayısıyla, bu bölüm Çin'e özgü bir yönetim modelinin savunusu gibi bir bakış açısıyla değerlendirilmemeli, liderlik kalitesi, kurumsal tasarım ve siyasal meşruiyet arasındaki ilişkileri irdeleyen daha

geniş bir teorik tartışmanın parçası olarak görülmelidir (ss. 77-80; Young, 1958).

Liyakat, demokrasi ve siyasal meşruiyet eksenindeki bu tartışmanın çağdaş dönemdeki en önemli yansımalarından biri 1990'lı yıllarda gündeme gelen “Asya değerleri” tezidir. Lee Kuan Yew gibi liderlere göre Batı tarzı liberal demokrasi evrensel bir model olmayıp Asya toplumları gibi toplumsal düzenin, uyumun, kolektif çıkarın ve kamusal disiplinin bireysel özgürlüklerden daha öncelikli olduğu toplumlarda başarısız olmaktadır (Lee, 2000). Bell bu bağlamda meritokrasiyi, ekonomik başarı ile siyasal model arasında doğrudan bağlantı kurarak bu tarz toplumlar için alternatif bir modernleşme modeli olarak öne sürmektedir. Doğu Asya ülkelerinin hızlı iktisadi büyümeyle desteklenen ekonomik performanslarının modelin meşruiyeti için kanıt teşkil ettiğini öne sürmüştür (Bell, 2000, ss. 80-83).

1990'lı yıllardaki değerler tartışması büyük ölçüde insan hakları etrafında şekillenmiştir. Bu tartışma, Batı'nın liberal demokrasilerinin normlarına dayanan insan hakları anlayışının gerçekten evrensel kabul edilip edilemeyeceği çerçevesinde yürütülmüştür. Asya toplumlarının kültürel yapılarının görece olarak daha az bireyci olduğunu dikkate alarak, bazı düşünürler Batı merkezli insan hakları normlarının her bağlama uygun olmayabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bu yaklaşımın liberal teorinin kültürel çeşitliliği yeterince dikkate almadığına dair yaptığı eleştiri oldukça önemlidir. Öte yandan, insan haklarının gerçekten evrensel bir nitelik kazanabilmesi için farklı medeniyetlerin katkısının gerekli olduğu iddiası da tartışmanın önemli bir unsuru olarak ele alınmıştır (ss. 83-86).

Singapur örneği, insan haklarının evrenselliğini doğrudan reddetmeksiz demokrasinin evrenselliğini sorgulaması ile bu tartışmaya özgün bir katkıda bulunmuştur (Bell, 2000; Bell, 2006). Ülkenin liderleri, “iyi demokrasi-kötü otoriterlik” şeklindeki basit ayrımı benimsememiş, bunun yerine kendi siyasal sistemlerini meritokrasi kavramı üzerinden tanımlamışlardır. Bu doğrultuda, sınırlı nüfus ve sınırlı kaynaklara sahip bir ülkede yönetimin en yetkin ve ahlaki açıdan en nitelikli liderler tarafından yürütülmesi gerektiği yaklaşımını benimseyerek liyakat esaslı bir siyasal model önermişlerdir (ss. 86-88).

Bu tez gerek teorik gerekse pratik yönleriyle önemli eleştiriler almıştır. İlk olarak, “Asya” oldukça zengin bir çeşitliliğe sahip bir kıta alanı olduğundan Konfüçyüsçülük, Budizm, Hinduizm, İslam ve Hristiyanlık gibi birçok farklı dini gelenek bulunmaktadır. Ayrıca Asya’nın tarihi deneyimleri değişkenlik gösterirken, birbirinden belirgin biçimde ayrılan siyasi kurumlar da mevcuttur. Tüm bu unsurları tek bir kültürel çerçeve içinde değerlendirmek analitik açıdan zorlayıcıdır. İkincisi, 1997 Asya finans krizi sonrasında bölgenin ekonomik performansına dayanan üstünlük iddiası belirgin bir şekilde zayıflamıştır. Kim Dae Jung gibi Asyalı liderler, liberal demokrasinin yalnızca Batı’ya ait bir kurum olmadığını, evrensel olarak savunulabilen bir siyasi ideal olduğunu belirterek bu görüşe açıkça itiraz etmişlerdir. Böylece “Asya değerleri” konusundaki tartışmalar büyük ölçüde göz ardı edilmiş olsa da siyasal kurumların biçimlenmesinde kültürel ve tarihsel bağlamın ne derecede etkili olduğu sorusu hâlâ önemli bir mesele olarak kalmıştır (ss. 88-91).

Bu yaklaşım tartışmayı kültürel özcülükten çıkararak kurumsal tasarım meselesine yönelterek önemli bir katkı yapmıştır. Böylece evrensel bir siyasal sistem geliştirmekten çok, etkili ve nitelikli liderlerin hangi kurumsal mekanizmalarla üretilebileceği konusuna odaklanılmıştır (ss. 86-92).

Tartışma böylece modern siyaset teorisinin uzun süredir göz ardı ettiği “liderlik sadece meşruiyetle mi ilgilidir, yoksa kalite ve yetkinlik açısından da mı değerlendirilmelidir?” sorusunu tekrar gün yüzüne çıkarmıştır. Demokratik sistemde liderliğin meşruiyeti geniş katılımı yapılan seçimler yoluyla olmakta fakat bu süreçte liderlik pozisyonuna gelen liderler her zaman nitelikli olmayabilirler. Meritokratik mekanizmalar ise yönetsel kapasitesi yüksek daha nitelikli elitler üretebilse de bu kez de meşruiyet ve hesap verebilirlik sorunları gündeme gelmektedir. Bu nedenle, siyasal liderin seçiminde temsil ve yeterlilik konusunda iki unsuru da uzlaştıracak ve gerilimi ortadan kaldıracak mekanizmaların oluşturulması gerekmektedir (ss. 92-95).

Singapur, meritokrasi sistemini benimseyen ülkelerden biri olarak bu tartışmaların en somut ve işlevsel örneklerinden biridir. Siyasal liderler de-

mokratik seçimler yerine liyakat esasına dayalı kıstaslara göre belirlendiği gibi, yönetim anlayışı da sistematik biçimde kurumsallaşmıştır. Modelin varsayımına göre, modern ve karmaşık toplumlar yüksek bilişsel kapasiteye, teknik yetkinliğe, kamu hizmeti bilincine ve yolsuzluktan uzak bir karaktere sahip olan liderler tarafından yönetilmelidir. Bu nedenle siyasal liderlik, popülerlik yarışından çok yetenek, disiplin ve karakter meselesi çerçevesinde ele alınmaktadır (ss. 95-98).

Bu yaklaşımın kurumsal yansımaları Singapur örneğinde özellikle eğitim sistemi ve kamu yönetiminde görülmektedir. Ülkenin en başarılı öğrencileri belirlenerek erken yaşlardan itibaren çeşitli sınavlar ve değerlendirme süreçlerinden geçirilmekte, yoğun bir eğitim sürecine tabi tutularak kamu hizmetine yönlendirilmektedir. Bu sistemde akademik başarı, kişisel başarının yanı sıra entelektüel kapasitenin de ölçülebilir bir göstergesidir. Bu model, karmaşık ekonomik ve siyasi sorunları etkili bir şekilde yönetebilecek liderlerin, ortalamadan daha yüksek analitik becerilere sahip olması gerektiği düşüncesi varsayımına dayanmaktadır (ss. 97-99).

Bununla birlikte, Singapur modelinde sistem yöneticilerden, yüksek bilişsel kapasiteye sahip olmalarının yanı sıra dürüstlük, kamuya karşı sorumluluk ve hesap verebilirlik de talep etmektedir. Dolayısıyla, siyasi elitler “temiz yönetim” ilkesine göre de belirlenmektedir. Bu ilke kapsamlı bir etik anlayışının yerine yolsuzluk yapmamayı, kamu gücünü şahsi çıkarlar için kullanmamayı ve devlete bağlılık göstermeyi öncelikli davranış kriterleri olarak ele almaktadır. Bu şekilde, modelin hem zeki ve bilgili hem de dürüst yönetici seçimlerini sağlayan bir kurumsal yapı oluşturması amaçlanmıştır (ss. 99-101).

Singapur deneyimi aynı zamanda siyasi meritokrasinin potansiyelini ve sınırlarını eş zamanlı olarak gösteren bir laboratuvar niteliğindedir. Akademik başarıya güçlü bir şekilde vurgu yapılması, zamanla siyasal seçkinlerin daha dar toplumsal çevrelerden gelmesi riskini de beraberinde getirmiştir. Üst düzey eğitim imkânlarına erişimdeki eşitsizlikler nedeniyle meritokrasi, kimi zaman mevcut toplumsal avantajları yeniden üreten bir yapıya dönüşebilmektedir. Bu durum, başlangıçta öne çıkan toplumsal hareketlilik

idealinin zamanla zayıfladığı yönündeki tartışmaları da yoğunlaştırmıştır (ss. 101-103).

Yüksek performans ve teknik yeterliliğe dayanan bu yapıda, siyasi elit ile toplumun çeşitli kesimleri arasındaki mesafenin artması gibi ciddi riskler de ortaya çıkarmaktadır; zira yeterli teknik bilgiye sahip ve iyi eğitim görmüş yöneticiler, sıradan vatandaşların günlük yaşantılarından kopabilirler. Bu durum, temsil sorununu daha belirgin hâle getirmektedir. Bağımsızlık sonrası elde edilen ekonomik başarı, uzun bir süre boyunca rejimin meşruiyetini artırmış ve bu sorunu arka plana itmiştir. Yakın zamandaki gelir dağılımındaki eşitsizliğin artması, sosyal hareketliliğin azalması ve artan siyasi katılım talepleri bu modelin toplumsal sınırlarını daha belirgin hâle getirmiştir (ss. 103-105).

Dikkat çeken bir konu da Singapur yönetiminin bu eleştirileri tamamen reddetmemesi ve sistemi “şefkatli meritokrasi” fikrine doğru yenilemeye çalışmasıdır. Bu yaklaşım liderlik seçiminde sadece en parlak beyinleri seçmenin yeterli olmayacağını kabul etmekte; liderlerin toplumsal kırılğanlıklara duyarlı, yoksulların ve orta sınıfın sorunlarını anlayabilen, empati kurabilen ve daha kapsayıcı bir siyasi tahayyüle sahip olmaları gerektiğini savunmaktadır (ss. 105-106).

Söz konusu dönüşüm meritokrasinin içkin sınırlılıkları olduğunu göstermektedir. Salt sınav ve akademik başarı esaslı bir sistem, liderlik için oldukça önemli olan sosyal beceri ve ahlaki duyarlılığı yeterli düzeyde ölçmemektedir. Analitik düşünme yeteneğini ölçmede bu tür sınavlar faydalı olsa da empati, iletişim becerileri, müzakere yeteneği ve sosyal farkındalık gibi özellikleri etkili bir şekilde değerlendirmede yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla, meritokrasi sisteminde lider adayları seçilirken düşünsel ölçütlere olduğu kadar uzun vadeli başarı kıstaslarına ve çeşitli durumlarda sergilenen davranışları da değerlendiren daha karmaşık mekanizmalara gereksinim duyulmaktadır (ss. 106-108).

Özetle Singapur deneyiminden çıkarılacak ders çift yönlüdür. Etkin ve nitelikli liderler kurumsal olarak tasarlanmış liyakat mekanizmaları yoluyla da üretilmektedir; ancak meritokrasinin tek başına yönetim

sorunlarını çözmede etkili olamayacağı da açık bir şekilde görülmektedir. Meritokrasinin sosyal eşitsizlikleri derinleştirip toplum ve elitler arasındaki mesafeyi artırması uzun vadeli meşruiyetini zayıflatabilir. Bu nedenle sürdürülebilir bir siyasi meritokrasi, yetenek seçiminin yanı sıra, toplumsal kapsayıcılık ve etik sorumluluk ilkelerine de dayanmak zorundadır (ss. 101-108).

Siyasi meritokrasinin tarihsel kökenlerine bakıldığında Çin’de çok eski dönemlerden beri uygulandığı görülmektedir. Meritokrasi bu itibarla aslında modern bir kavram olmayıp köklü bir siyasal ve düşünsel geçmişe sahiptir. Çin siyasal düşüncesinde, aristokratik ayrıcalıklara dayalı yönetici anlayışına alternatif olarak nitelikli ve erdemli liderlerin yönetime gelmesini esas alan bir yönetim anlayışı çok erken dönemlerden itibaren gelişmiştir. Bu çerçevede meritokrasi, teknik bir yönetim sorunu olmanın ötesine geçmekte; siyasi meşruiyetin nasıl sağlanacağına dair normatif bir tartışmanın önemli bir boyutunu oluşturmaktadır (ss. 108-111).

Bu konuda iki farklı görüş ön plana çıkmaktadır. Konfüçyüsçü yaklaşıma göre yöneticiler öncelikli olarak ahlaki sorumluluğa, özdenetime ve kamusal görev bilincine sahip olmalıdırlar. Etkili yönetim yöneticinin kişisel karakteriyle doğrudan ilişkilidir. Legalist geleneğe göre ise yönetsel etkinlik, ölçülebilir başarı ve performans kriterlerine göre belirlenmelidir. Buna göre, yöneticinin ahlaki nitelikleri ikinci derecede önemlidir; asıl önemli olan devletin düzenini sağlayabilme ve hedeflenen sonuçları üretebilme kapasitesidir. Böylece Çin siyasal düşüncesinde meritokrasi kurumu hem ahlaki hem de araçsal boyutları içeren çift yönlü bir yapı kazanmıştır (ss. 111-114; Confucius, 1998).

İmparatorluk sınav sistemi bu teorik ayrımın en somut örneği olarak ortaya çıkmıştır. Yaklaşık on üç asır boyunca uygulanan bu sistemle, kamu görevlilerinin büyük bir kısmı rekabetçi sınavlar yoluyla kadrolara seçilmiştir. Bunda amaç, aristokratik ayrıcalıkların sınırlandırılarak farklı toplumsal kesimlerden gelen bireylere de yükselme fırsatı sunmaktır. Bu yönüyle sistem yönetici seçme işlevinin yanı sıra devlet ile yerel toplum arasında bağ kuran önemli bir kurumsal araç olarak da işlev görmüştür. Si-

yasal teorinin odağını “egemenlik kime aittir?” sorusundan “en yetkin yöneticiler nasıl seçilir?” sorusuna kaydırması bakımından da özel bir önem taşımaktadır (ss. 114-118).

İmparatorluk sınav sisteminin ideal bir yöntem olduğunu söylemek yine de abartılı bir yaklaşım olacaktır. Sistem belli bir düzeyde toplumsal hareketliliğe katkı sağlamış olsa da hiçbir zaman tam anlamıyla eşit fırsatlar sunan bir düzen oluşturamamıştır. Aile bağlantıları, yerel ağlar, maddi imkânlar ve siyasal himaye pratikte etkili olmaya devam etmiştir. Sınavların büyük ölçüde klasik metinlere dayanması da yaratıcı düşünme ve pratik yönetim becerilerinin geri planda kalmasına sebebiyet vermiştir. Bu nedenle sınav sistemi adalet ve yeterlilik meydana getiren bir araç olsa da ölçülmesi zor olan yönetsel nitelikleri göz ardı etmiştir. Burada çıkan temel sonuç şudur: siyasal meritokrasi hiçbir zaman yalnızca sınava indirgenemez (ss. 118-121).

Bu tarihsel mirasın modern Çin’de farklı bir biçimde yeniden kurumsallaştırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Özellikle Kültür Devrimi sonrasında siyasal ve kurumsal krizlerin yaşanması, daha nitelikli kadroların seçilmesi ve yetiştirilmesi meselesini yeniden merkezî hâle getirmiştir. Reform döneminde Çinli yöneticiler, ülkenin uzun vadeli kalkınmasını devam ettirebilmesi için daha eğitilmiş, daha teknik ve daha rasyonel karar alma kapasitesine sahip bir liderlik yapısına gereksinim duyulduğunu fark etmişlerdir. Bu doğrultuda sınav, performans değerlendirmesi, kademeli yükselme, eğitim süreçleri ve parti içi tavsiye mekanizmalarını birleştiren çok katmanlı bir sistem geliştirilmiştir (ss. 121-124).

Modern Çin’de liderlik kariyeri genellikle uzun bir bürokratik süreç içinde şekillenmektedir. Bireyler ilk aşamada farklı idari kademelerde görev alarak deneyim kazanırlar, performansları düzenli şekilde değerlendirildikten sonra başarılı olurlarsa terfi alabilirler. Eğitim geçmişi, teknik uzmanlık ve yönetsel başarı bu sistemin temel kriterleri arasında yer almaktadır (Fukuyama, 2014). Bu yapı, kısa vadeli popülerlikten ziyade uzun vadeli performansa dayalı bir liderlik seçimi hedeflemektedir (ss. 124-126).

Bell'in de vurguladığı gibi bu sistem ideal bir meritokrasi olmaktan uzaktır. Kadroların seçimi ve terfi süreçleri sadece yetenek, performans ve ahlaki değerlere dayanmamakta; siyasi sadakat, parti içi ilişkiler, aile geçmişi, sosyal bağlantılar ve bazen de patronaj ağları önemli rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra, yolsuzluk, makamların gayri resmî yollarla dağıtılması, görevlerin satın alınması ve performans kriterlerinin yüzeyselleşmesi bu düzenin başlıca sorunları arasında yer almaktadır. Bu durum, meritokrasinin yalnızca teknik ya da kurumsal bir konu olmadığını; şeffaflık, hesap verebilirlik, kurumsal güven ve hukukun üstünlüğü gibi daha geniş siyasal koşullarla yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (ss. 126-129).

Çin deneyimi, siyasi meritokrasinin hem potansiyelini hem de açmazlarını açıkça ortaya koymaktadır. Sistem uzun vadeli planlama kapasitesine sahip teknik açıdan donanımlı bir yönetici elit üretme olanağı sunuyor olsa bile meşruiyet, temsil ve etik sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle analiz, Çin'i ideal bir model olarak sunmak yerine meritokrasinin pratikte nasıl işlediğini ve hangi sorunlarla karşılaştığını anlamaya yöneliktir; kısacası önemli olan etkili bir siyasi meritokrasinin nasıl tasarlanması gerektiğidir (ss. 129-132).

Meritokrasi fikri Batı siyasal düşüncesine de bütünüyle yabancı değildir. Platon'un filozof-kral modeli, siyasal yönetimin bilgi ve yetkinlik sahibi seçkinler tarafından yürütülmesi gerektiği düşüncesinin en bilinen örneklerinden biridir. Thomas Jefferson'ın "doğal aristokrasi" kavramı ise doğum ya da servetten ziyade yetenek ve karaktere dayalı bir seçkinler anlayışına işaret eder. Benzer biçimde John Stuart Mill ve Alexis de Tocqueville de demokrasi ile nitelikli siyasal liderlik arasındaki gerilim ve denge sorunuyla yakından ilgilenmişlerdir (ss. 132-135).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı siyaset teorisinde lider seçimine ilişkin tartışmalar büyük ölçüde kapanmıştır. Bunun temel nedeni, siyasal karar alma yetkisine sahip liderlerin "tek kişi, tek oy" ilkesine dayalı seçimlerle belirlenmesi gerektiği yönünde güçlü bir uzlaşının oluşmasıdır. Liberal demokrasilerde uzmanlar idari ve teknik alanlarda önemli roller üstlendikleri de nihai otorite demokratik olarak seçilmiş liderlerde

kalmakta ve uzmanlar dolaylı biçimde bu liderlere karşı sorumlu kabul edilmektedir (ss. 135-137). Bu çerçevede liderlerin sahip olması gereken niteliklerin tartışılması meşru kabul edilse de, bu nitelikleri garanti altına alacak seçim dışı mekanizmalar geliştirme fikri büyük ölçüde dışlanmıştır. Oysa tarihsel olarak daha erdemli ve yetkin liderleri seçmeye yönelik farklı yöntemler tartışılmıştır. Modern dönemde ise üstün niteliklere sahip liderlerin nasıl seçileceği sorusu siyaset teorisinin merkezinden uzaklaşmış ve seçimler neredeyse tek meşru belirleme yöntemi olarak kabul edilmiştir (ss. 137-138). “Üstün yetenek ve ahlaka sahip liderleri seçim dışı mekanizmalarla nasıl kurumsallaştırırız?” sorusu zamanla siyaset teorisinin merkezinden uzaklaşmıştır. Bell’in katkısı, bu unutulmuş soruyu yeniden gündeme taşıması ve seçimlerin tek başına iyi liderlik sorununu çözüp çözemeyeceğini sorgulamasıdır (ss. 138-139).

Benzer biçimde İslam siyaset düşüncesinde de yöneticinin “ehliyet” ve “emanet” ilkelerine sahip olması gerektiği vurgulanır. Farabi ideal yöneticiyi akli ve ahlaki yetkinlikle tanımlarken, Nizamülmülk yönetsel kapasite ile adalet arasında güçlü bir bağ kurmaktadır. Osmanlı modelinde devşirme sistemi gibi modern meritokratik uygulamaların ilk örnekleri bulunabilir. Devşirme sistemi ile seçilenler küçük yaştan itibaren yoğun bir eğitimden geçirildikten sonra zekâ, disiplin, yetenek ve başarılarına göre farklı görevlere yönlendirilir; en başarılı ve yetkin olanlar ise Enderun Mektebinde yetiştirilerek sadrazamlığa kadar yükselebilirdi. Bu sistemde doğuştan gelen aristokratik ayrıcalıklar yerine kişisel yetenek ve başarı ön plandadır. Sistem belirli dönemlerde Çin sisteminden bile daha fazla yüksek toplumsal hareketlilik sağlamıştır. Osmanlı’nın kurumsal sürekliliğinde en önemli unsurlardan biri de en yetkin bireyleri sürekli biçimde seçebilme kapasitesidir (McCarthy, 1997; Imber, 2009).

Bu tarihsel örnekler, meritokrasinin evrensel ve tek biçimli bir model olmadığını; farklı bağlamlarda farklı ölçütlerle işlediğini göstermektedir. Tartışma bu yüzden teknik bir model önerisine geçerek normatif bir sorulamaya yönelmektedir: İyi liderlik hangi niteliklere dayanmalıdır ve bu nitelikler nasıl ölçülebilir? Demokratik seçimler meşruiyet sağlar; ancak

her zaman en nitelikli lideri üretmeyebilir. Meritokratik mekanizmalar kaliteyi artırabilir; fakat bu kez meşruiyet ve hesap verebilirlik sorunları doğurabilir. Tartışmanın önemi, bu gerilimi görünür kılmada yatmaktadır (ss. 138-139).

Bell, çağdaş literatürde yaygın olan “liderlik evrenseldir” varsayımına eleştirel yaklaşmaktadır. İş dünyası ile siyaset arasındaki farkların yeterince dikkate alınmadığını belirtmektedir. Davos’ta gerçekleştirilen Dünya Ekonomik Forumu toplantısında Fortune 500 CEO’larının “liderlik liderliktir” anlayışıyla siyasal ve kurumsal liderlik arasında esaslı bir ayrım yapmaması, bu yaklaşımın dikkat çekici örneklerinden biridir. Liderlik üzerine yapılan popüler araştırmalar genellikle ilham verme, güçlü ekip kurma ve eleştiriye açıklık gibi ortak özellikler üzerinde dururken, siyasal alanın kendine özgü yapısal koşullarını çoğu zaman arka planda bırakmaktadır. Bu yaklaşımın sorunlu yönü, siyaset ile iş dünyasının amaçlarını yeterince ayırt etmemesidir. İş dünyasında rekabet, kâr ve verimlilik merkezi konumdadır; siyasette ise güvenlik, özgürlük, eşitlik ve sosyal uyum gibi çoğu zaman birbiriyle çatışan hedefler birlikte gözetilmek zorundadır. Bu nedenle iş dünyasında makul görülebilecek agresif rekabetçilik ve dışlayıcı uygulamalar, siyasal liderlikte ciddi sorunlar yaratabilir. Nitekim iş dünyasından siyasete geçen Donald Trump veya Silvio Berlusconi gibi örnekler tartışmalı sonuçlar üretmiş; ters yöndeki geçişler de her zaman başarılı olmamıştır (ss. 139-143).

İki liderlik arasındaki bu farklılığın teorik temelleri klasik siyaset düşüncesinde de bulunabilir. Modern düşünürler, özellikle de John Rawls, siyasal düzende öncelikle refahı artırılması gerekenlerin en dezavantajlı gruplar olduğunu savunmaktadır (Rawls, 1971). Daha erken bir gelenekte ise Mencius, yöneticilerin halkın refahını ön planda tutmalarını ve zayıfları korumasını temel bir etik sorumluluk olarak görmektedir (Mencius, 2003). Benzer biçimde İslam siyaset düşüncesinde de yöneticiler hem düzeni sağlamakla görevli bir otorite hem de adaleti korumakla yükümlü ahlaki bir figür olarak da değerlendirilmektedir. Farabi ideal yöneticiyi akli yetkinlik ile ahlaki erdemin birleşimi olarak tanımlamaktadır. Nizamül-

mülk ise devlet yönetiminin temel amacının halkın korunması ve adaletin sürdürülmesi olduğunu belirtmektedir (Farabi, 2023; Nizamülmülk, 2003). Bu yaklaşımlar, kâr maksimizasyonuna dayalı iş dünyası mantığından köklü biçimde ayrılmaktadır. Siyasal liderlik başarı ve performans kıstasları kadar, ahlaki sorumluluk ve zayıfları koruma yükümlülüğüyle de tanımlanmaktadır (ss. 143-145).

Sonuç olarak iş dünyası modellerinin siyasete doğrudan aktarılması hem teorik hem de pratik açıdan sorunludur. Siyasal liderlik etkin yönetimin yanı sıra farklı toplumsal çıkarları uzlaştırma, kamusal sorumluluk üstlenme, toplumsal kırılganlıkları gözetme ve özellikle en zayıf kesimleri koruma kapasitesi de gerektirmektedir. Bu nedenle iyi liderlik, yalnızca zeki ve başarılı kişilerin yönetime gelmesi değil, aynı zamanda ahlaki ve toplumsal duyarlılığa sahip kişilerin seçilebilmesi meselesidir (ss. 145-146).

Max Weber ve Meslek Olarak Siyaset

Siyasi liderlik, toplumun farklı kesimlerini ve farklı çıkar gruplarını bir orkestra gibi yönetmeyi, çıkar çatışmalarını uzlaştırmayı, kriz anlarında doğru ve etkili karar almayı ve uzun vadeli toplumsal sonuçları gözetmeyi gerektirdiğinden çok boyutlu yetkinlikler gerektiren bir meslek dalıdır. Dolayısıyla bir liderin sadece teknik kapasiteye sahip olması yeterli değildir; aynı zamanda sosyal, ahlaki ve kişisel niteliklere de sahip olmalıdır. Bu konuyu özellikle Max Weber'in Meslek Olarak Siyaset (Weber, 2004) başlıklı klasik denemesiyle tartışmak yerinde olacaktır (ss. 147-149).

Weber'e göre siyaset, yüksek düzeyde kişisel sorumluluk gerektiren bir faaliyet alanı olmasıyla diğer mesleklerden ayrılmaktadır. Weber siyasetçi ile bürokrat arasında keskin bir ayrım da yapmaktadır. Bürokrat sadece kendisine verilen görevleri yerine getiren ve sınırlı sorumluluk sahibi bir uygulayıcıdır. Siyasetçi ise karar alma süreçlerinin merkezinde yer alan, verdiği kararların toplumsal sonuçlarından doğrudan sorumlu olan bir aktördür. Bu nedenle modern siyasal sistemlerde liderlik yalnızca teknik bir uzmanlık meselesi olarak görülemez (s. 153). Siyasetçinin “siyaset için

yaşayan” biri olması gerektiğinin altını çizen Weber’e göre gerçek siyasal liderlik, bir davaya bağlılık ve bu dava uğruna uzun süre mücadele edebilme kapasitesi gerektirmektedir (ss. 148-150).

Weber’e göre ideal bir politikacıda bulunması gereken başlıca nitelikler tutku, sorumluluk duygusu ve ölçülülüktür. Tutku bu bağlamda basit bir heyecan ya da geçici bir coşku anlamında değil, davaya yönelik bilinçli ve sürekli bağlılığı ifade eden bir kavramdır. Liderin eylemlerinin sonuçlarını hesaba katması ve bu sonuçların yükünü üstlenmesi sorumluluk duygusudur. Olaylara soğukkanlı yaklaşabilmek, duygusal tepkilerden kaçınarak dengeli kararlar alabilmek ise ölçülülüktür. Bu üç unsurun dengeli bir şekilde bir liderde bulunması gerekmektedir; bu dengenin bozulması halinde siyaset kişisel güç arzusuna indirgenebilir, sorumsuzluk ve kibir gibi tehlikelere yol açabilir (ss. 149-151).

Weber’in siyaset anlayışında etik üzerinde de önemle durulmaktadır. Siyasal eylem, nihai amaçlar etiği ve sorumluluk etiği olmak üzere iki farklı etik çerçeve üzerinden analiz edilmektedir. Birincisi, bireyin doğru olduğuna inandığı ilkelere koşulsuz bağlılığı, ikincisi ise eylemlerin doğuracağı sonuçları dikkate almayı ifade etmektedir. Siyaset alanı sadece iyi niyetle yürütülebilecek bir alan değildir; güç, çatışma ve zaman zaman zor kullanımı içeren karmaşık bir yapısı bulunmaktadır. Bundan dolayı etkili bir siyasetçi, bu iki etik yaklaşımı birlikte gözetmelidir; zira sadece ilkelere bağlı kalmak eylemlerin doğurabileceği olumsuz sonuçları göz ardı etme riskini beraberinde getirirken, yalnızca sonuçlara odaklanmak ise etik ihlallerine yol açabilmektedir (ss. 151-153; Aydın, 2018).

Bell, Weber’in bu klasik çerçevesini yeniden değerlendirerek literatüre önemli bir katkıda bulunmuştur. Weber özellikle karizmatik liderlik üzerinde durduğu için geliştirdiği model de sadece belirli tarihsel ve siyasal bağlamlara özgüdür; bundan dolayı evrensel bir model olarak kabul edilemez. Karizmatik liderlik sadece savaş, kriz ve toplumsal çalkantı dönemlerinde işlevsel olabilir; ancak kurumsallaşmış ve istikrarlı toplumlarda liderlik nitelikleri farklılaşmaktadır. Bu tür toplumlarda siyasal liderlik, bireysel karizmadan çok kurumsal süreçler, eğitim mekanizmaları ve meritokratik değerlendirmeler üzerinden şekillenmektedir (ss. 153-155).

Bu durum özellikle Çin örneği üzerinden açıklanmaktadır. Bu bağlamda kolektif liderlik öne çıkmaktadır ve uzun vadeli kurumsallaşma güçlüdür. Bu nedenle, model Weber'in özellikle üzerinde durduğu karizmatik özelliklerden ziyade bürokratik ve meritokratik niteliklere dayanmaktadır. Liderler belirlenirken uzun dönem bürokratik kariyerler, kademeli yükselme süreçleri ve çok aşamalı değerlendirme mekanizmaları önemli rol oynamaktadır. Farklı yönetim düzeylerinde deneyim kazanmakta, performansları sürekli olarak izlenmekte ve kurumsal kriterlere göre değerlendirilmektedir. Dolayısıyla liderlik, karizmatik bir sıçramadan çok kurumsal olarak inşa edilen bir süreç hâline gelmektedir (ss. 154-156; Cheng, 2001).

Bu durum Weber'in siyasetçi ile bürokrat arasında yaptığı ayrımın da her bağlamda geçerli olmadığını göstermektedir. Çin örneğinde bürokratlar aynı zamanda siyasal karar alma süreçlerinin aktif aktörleridir. Böylece liderlik, bürokratik uzmanlık ile siyasal karar alma kapasitesinin iç içe geçtiği bir yapı kazanmaktadır. Bu çerçevede modern siyasal sistemlerde liderlik, kişisel niteliklerin yanı sıra kurumsal düzenlemeler bağlamında da değerlendirilmelidir (ss. 155-156).

Evrensel etkili liderlik nitelikleri bağlam ve özgün koşullarından kopararak belirlenmemelidir çünkü farklı siyasal sistemler ve tarihsel koşullarda, farklı liderlik nitelikleri öne çıkmaktadır. Örneğin, kriz dönemlerinde karizma ve hızlı karar alma kapasitesi, istikrarlı dönemlerde ise kurumsal uyum, teknik bilgi ve yönetsel deneyim nitelikleri daha fazla önem kazanmaktadır. Dolayısıyla etkili liderlik, evrensel ve değişmez bir özellikler kümesi yerine bulunduğu bağlama göre değişen dinamik bir yapı olarak değerlendirilmelidir (ss. 156-157).

Weber'in analizi, siyasal liderlik niteliklerini etik, sorumluluk ve kişisel özellik boyutlarıyla net bir şekilde ortaya koymuştur. Belli ise bu yorumu genişletmiş; liderlik niteliklerinin bireysel özelliklerin yanı sıra kurumsal süreçler ve meritokratik mekanizmalarla da değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu minvalde siyasal liderlik, karizma ile kurum, etik ile performans ve bireysel nitelik ile yapısal düzenlemeler arasındaki etkileşim içinde yeniden tanımlanmaktadır (ss. 153-157).

Bell'in siyasi meritokrasi konusundaki en önemli katkılarından biri, siyasal liderlik için gerekli nitelikleri sistematik bir çerçeve içinde yeniden tanımlamasıdır. Modern ve büyük ölçekli toplumlarda etkili bir siyasi lider, şu üç temel özelliği bünyesinde barındırmalıdır: entelektüel kapasite, sosyal beceriler ve ahlaki karakter. Bu üç unsur, liderliğin yalnızca teknik bir yeterlilik veya yalnızca etik bir ideal olarak değil, çok boyutlu bir kapasite olarak anlaşılması gerektiğini göstermektedir (ss. 157-159).

Siyasal Liderlikte Entelektüel Yeterlilik

Entelektüel kapasite, modern siyasal liderliğin vazgeçilmez bileşenlerinden biridir. Günümüz dünyasında siyasal karar alma süreçleri ekonomi, uluslararası ilişkiler, çevre, teknoloji, bilim ve sosyal politika gibi birbirine bağlı alanları kapsamaktadır. Bu nedenle liderlerin karmaşık sorunları analiz edebilme, farklı bilgi kaynaklarını değerlendirebilme ve alternatif politikaların sonuçlarını öngörebilme kapasitesine sahip olması gerekir. Ancak siyasal liderlik akademik parlaklıkla özdeşleştirilemez. Bir liderin görevi teorik fizikçi gibi özgün soyut düşünceler üretmek ya da akademisyen gibi sürekli eleştirel mesafe almak değildir. Siyasi liderlik daha çok bilgiyi işleme, neyin iyi bir argüman olduğunu anlama, farklı uzman görüşlerini bir araya getirme ve sonuç üretme kapasitesine dayanır. Bir liderin her alanda en zeki kişi olması gerekmez; ancak kendisine sunulan bilgi ve önerileri ayıklayabilecek, karmaşık durumlarda makul yargıya ulaşabilecek bir zihinsel düzeye sahip olması gerekir (ss. 159-161).

Bu nedenle Bell, sınavların bütün kusurlarına rağmen tamamen gözden çıkarılamayacağını savunur (Elman, 2000). Sınavlar hangi bilginin ve hangi yeteneğin ölçüleceği konusunda tartışmalar doğurur; sınav görevlilerinin kimler olacağı, içeriğin nasıl belirleneceği ve adaletin nasıl sağlanacağı her zaman sorundur. Buna rağmen büyük ve karmaşık toplumlarda temel analitik yeterlilikten yoksun adayları elemek için işlevsel olabilirler. Özellikle üst düzey siyasi karar alma süreçlerinde tamamen bilgisiz ya da ciddi bilişsel eksiklikleri olan kişilerin yalnızca popüler oldukları için iktidara gelmesi ciddi bir risk olarak görülmektedir. Bu nedenle sınav meka-

nizmaları, mükemmel olmasalar da entelektüel kapasitenin asgari düzeyde güvence altına alınması bakımından önem taşır (ss. 161-163).

Bununla beraber, entelektüel yetenek siyasi liderlik için önemli olsa da en belirleyici nitelik değildir. Siyaset, bireysel zekâ ile karar vermekten daha çok kolektif karar alma süreçlerinin yönetimidir. Bir lider konunun tüm uzmanlarını bir araya getirmeli, farklı kurumsal aktörleri koordine etmeli, çatışan çıkarlar arasında denge kurmalı ve ikna üretmelidir. Bu noktada liderliğin ikinci temel niteliği olan sosyal beceriler öne çıkmaktadır (ss. 163-164).

Siyasal Liderlikte Sosyal Beceriler

Sosyal beceriler, siyasi liderliğin ilişkisel boyutunu oluşturur. Siyaset aynı zamanda farklı aktörler arasında ilişki kurma, güven oluşturma, müzakere etme ve çatışmaları yönetme süreci olarak da tanımlanmaktadır. Liderler bürokrasiyle olduğu kadar halkla, medya organlarıyla, yerel elitlerle ve uluslararası aktörlerle de sürekli iletişim ve etkileşim halinde olmak zorundadırlar. Bundan dolayı, empati kurabilme, öz farkındalık, etkili iletişim, ikna etme ve iş birliği geliştirme kapasitesi siyasi liderlik açısından kritik rol oynamaktadır (Goleman, 1998). Bu beceriler “ikincil” ya da “yumuşak” nitelikler değil, yönetişimin başarısını doğrudan etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır (ss. 164-166).

Burada yapılan ince ayırım oldukça önemlidir; zira demokratik seçimler halkla temas kurmak, kendilerini anlatmak ve destek alabilmek için sosyal becerileri kısmen ortaya çıkarmaktadır; ancak bu mekanizma çoğu zaman yüzeysel karizma, slogan siyaseti ve popülist iletişim lehine işlemektedir. Buna karşılık, sınav esasına dayalı meritokratik sistemler entelektüel kapasiteyi ölçmekte daha başarılı olsalar da sosyal becerileri güvenilir biçimde ölçemezler. Yazılı sınavlar empatiyi, güvenilir ilişki kurma kapasitesini ya da çatışma yönetimini ölçmekte yetersizdir. Bu nedenle iyi bir siyasi meritokrasi, lider adaylarını yalnızca sınavlarla değil, uzun süreli gözlem, farklı görevlerde performans takibi ve çok boyutlu değerlendirme süreçleriyle test etmek zorundadır (ss. 166-168).

Siyasal Liderlikte Ahlaki Değerler

Bell'in üçüncü ve en temel niteliği ahlaki karakterdir. Yüksek zekâ ve güçlü sosyal beceriler, eğer kamusal amaçlara yönelmemişse, siyasal sistem için fayda kadar zarar da üretebilir. Araçsal akıl ile ikna yeteneği birleşip kamusal sorumluluk duygusundan yoksun kaldığında ortaya yalnızca daha etkili bir manipülasyon kapasitesi çıkar. Bu nedenle halka hizmet etme arzusu, kamusal sorumluluk hissi, gücü kötüye kullanmama ve ahlaki özdenetim siyasi liderlik için vazgeçilmezdir. Burada Weber'in sorumluluk etiği ile de örtüşen bir yaklaşım söz konusudur: Lider yalnızca niyetleriyle değil, eylemlerinin sonuçlarıyla da değerlendirilmelidir (ss. 168-170).

Ahlaki karakterin değerlendirilmesi, kabul edildiği üzere, bu üç nitelik arasında en zor olanıdır. Sınavlar bu niteliği ölçemez; kısa süreli seçim kampanyaları ise çoğu zaman yanıltıcıdır. Bu nedenle ahlaki kapasiteyi değerlendirebilmek için daha uzun zaman ufkuna yayılan kurumsal mekanizmalara ihtiyaç vardır. Farklı görevlerde gösterilen davranışların izlenmesi, akran değerlendirmeleri, üst ve alt kademe geri bildirimleri, yaşam tarzı ve karar alma örüntülerinin gözlenmesi bu açıdan daha işlevsel olabilir. Kusursuz bir çözüm sunulmasa da siyasi meritokrasinin yalnızca bilişsel başarıya dayanan dar bir model olarak tasarlanmasının ciddi bir eksiklik olacağı açıktır (ss. 170-171).

Bölümün en güçlü sonuçlarından biri, bu üç niteliğin birbirleriyle hiyerarşik bir ilişki içinde düşünülmesidir. Siyasi liderlerin her boyutta mutlak zirvede olması beklenmez. Teorik fizikçiler daha yüksek entelektüel yeteneğe, iş dünyası liderleri daha gelişmiş sosyal becerilere, dini liderler ise daha güçlü fedakârlık ve ahlaki yönelime sahip olabilir. Siyasi lideri farklı kılan şey, bu üç boyutun her birinde ortalamanın üzerinde olmasıdır. Bununla birlikte bu nitelikler eşit ağırlıkta değildir. Bell'in ima ettiği sıralamada ahlak vazgeçilmezdir; sosyal beceriler ikinci, entelektüel kapasite ise gerekli fakat göreceli olarak üçüncü sıradadır. Çünkü iyi danışmanlar eksik özgünlüğü telafi edebilir; ancak kamusal sorumluluk duygusunun yokluğunu hiçbir teknik uzmanlık telafi edemez (ss. 171-173).

Bu hiyerarşide tarihsel koşullara göre değişiklik görülmekte; farklı koşullarda farklı niteliklere daha fazla önem verilmektedir. Nitekim Çin'de reform döneminin ilk evrelerinde temel öncelik ekonomik büyüme olduğundan iş bitirme kapasitesi yüksek ve sonuç üretebilen kadrolar daha değerli görülmüştür. Yolsuzlukların yaygınlaşması ve siyasal sistem için ciddi bir tehlike arz etmesiyle ahlaki karaktere daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Bu nedenle yöneticilerin niteliklerine ve karakterine verilen önem dönem dönem değişebilmektedir; ancak yine de asgari düzeyde bir ahlaka sahip olmaları her zaman için zorunludur (ss. 173-174).

Analizin ulaştığı temel sonuç, demokrasi ile meritokrasi arasında basit bir tercih yapılamayacağıdır. Demokratik seçimlerin en önemli özelliği geniş katılım yoluyla seçim olduğundan güçlü bir meşruiyet sağlamasıdır; fakat her zaman yetkin liderler üretemez. Meritokratik mekanizmalar ise tam tersine yetkin liderler üretebilirken meşruiyet ve hesap verebilirlik konusunda sorunlar ortaya çıkarmaktadırlar. Bundan dolayı iki yaklaşım birbirine karşıt modeller olarak görülmemelidir; her birinin güçlü yönlerini bir araya getiren hibrit kurumsal düzenlemeler ve mekanizmalar geliştirilmelidir (ss. 174-175).

Demokratik katılım ile meritokratik seçim mekanizmalarının ayrı ayrı değil de birlikte değerlendirilmesi gerek meşruiyet gerekse etkin lider ve yönetim sorununa daha dengeli bir çözüm sunmaktadır. Son kertede, modern siyaset teorisinin uzun süredir göz ardı ettiği “iyi lider kimdir, hangi niteliklere sahip olmalıdır ve bu liderleri seçme olasılığını artıran kurumlar nasıl tasarlanabilir?” soruları yeniden gündeme gelmiştir (ss. 175-176).

Sonuç olarak siyasi meritokrasi tartışması sadece Çin ya da Singapur gibi örnekler üzerinden yürütülen dar bir alanda yapılan bir rejim tartışması değildir. Bu tartışma, siyasal liderliğin mahiyeti, meşruiyeti ve yönetim kapasitesinin nasıl artırılabilceği gibi daha geniş kuramsal meseleleri de içermektedir. İkinci bölüm Çin savunusu ya da demokrasinin toptan reddi niteliğinde olmayıp esas olarak çağdaş dünyada iyi liderliğin ne anlama geldiğini yeniden sorgulamakta ve siyasal liderliği normatif ve kurum-

sal boyutlarıyla birlikte ele alan daha bütüncül bir çerçeve sunmaktadır (ss. 176-177).

3. Siyasi Meritokrasinin Açmazları

Meritokrasi kavramı, normatif niteliğinden dolayı ilk bakışta oldukça cazip gelmektedir. Hiçbir vatandaş yozlaşmış yöneticiler tarafından yönetilmek istemez; bu nedenle liderlerin üstün yetenek ve ahlaki niteliklere sahip bireyler arasından seçilmesi fikri oldukça cazip görünmektedir. Pratik uygulamalarda ise bu yaklaşımın ciddi açmazları olduğu ortaya çıkmıştır. Çin'in yakın tarihindeki Büyük İleri Atılım ve Kültür Devrimi gibi deneyimler, iyi niyetli ve ideolojik olarak motive edilmiş projelerin bile yıkıcı sonuçlar doğurabileceğini göstermiştir. Esas tartışılması gereken husus, meritokrasinin doğru olup olmamasından çok nasıl güvenli, denetlenebilir ve sürdürülebilir hâle getirileceğidir. Temsili demokrasi sistemi aynı şekilde bazı açılardan kusurlu olsa da bu sistemde kötü performans sergileyen yöneticilerin görevden alınması mümkündür. Buna karşılık meritokratik sistemlerde seçim mekanizması sınırlı olduğunda bu düzeltme mekanizması da zayıf kalmaktadır. Gücü denetleyecek kurumsal araçlar yeterince gelişmemişse meritokrasi kolaylıkla kapalı ve hesap vermez bir elit yönetimine dönüşebilir. Bu sorun siyaset teorisinde uzun süredir tartışılmaktadır. Platon'un filozof-kral modeli liyakat esasına dayalı yönetimin radikal bir versiyonunu sunarken, Michael Young modern meritokrasinin yeni bir ayrıcalıklı sınıf üretebileceğini eleştirel biçimde göstermiştir. Bell, bu çerçevede siyasi meritokrasinin üç temel açmazını vurgular: gücün kötüye kullanımı, elitlerin daralması ve meşruiyet sorunu (ss. 110-112).

Sistemde en başta gelen ve en kritik açmaz yolsuzluktur. Demokratik sistemlerde herhangi bir yolsuzluk ortaya çıktığında yöneticiler seçim yoluyla değiştirilebilir; bu durum asgari bir hesap verebilirlik sağlamaktadır. Meritokratik sistemler ise zaten en baştan “nitelikli yöneticiler üretme” iddiasına dayanmaktadır; ortaya çıkan yolsuzluk olayları sistemin normatif temelini doğrudan erozyona uğratmaktadır. Singapur gibi bazı örneklerde yolsuzluk olayları pek fazla görülmez; bu durum bu ülkelerde güçlü

kurumlar olmasına bağlanmaktadır. Çin’de ise yolsuzluk yaygın olarak görülmektedir ve sadece yönetsel bir sorun olarak değil, sistemin meşruiyetini de zedeleyen yapısal bir kriz olarak nitelendirilmektedir. Yolsuzluğun sebepleri arasında bağımsız denetim eksikliği, ekonomik dönüşümün yarattığı rant alanları ve düşük kamu maaşları yer almaktadır. Bell’e göre cezalandırma tek çözüm olmayıp şeffaflık, kurumsal denetim ve etik kültürün hepsi birlikte güçlendirilmelidir (ss. 113-123).

Meritokrasinin ikinci önemli açmazı süreç içerisinde “kemikleşmesi”-dir. Sistem teoride her kesime açık gibi görünüyorsa da pratikte zaman içinde belli sosyal gruplara avantaj sağlayan kapalı elit yapılar haline gelebilmektedir. Fransa’daki ENA (École Nationale d’Administration /Ulusal İdare/Yönetim Okulu) bu duruma tipik bir örnek olarak sunulmaktadır. Liyakat esasına dayalı bir yapı olarak başlayan bu kurum ilerleyen süreçte toplumdan kopuk elit bir sınıf üreten bir merkeze dönüşmüştür (Bourdieu, 1996). Resmî olarak herkesin eşit erişimine açık olan sınav sistemi, eğitim ve kültürel sermaye bakımından avantajlı grupların üstünlüğünü güçlendirmiştir. Bu deneyimler meritokrasinin temel açmaz ve çelişkilerini açık biçimde göstermektedir: sistemler başta eşitlik iddiası ile yola çıkmış, ilerleyen süreçte eşitsizliği daha da artırmıştır. Bunun sonucunda ortaya çıkan homojen elit yapı, toplumsal çeşitliliği yeterince yansıtamamakta ve karar alma süreçlerinde temsil sorunlarına yol açmaktadır (ss. 124-129).

Kemikleşmenin öteki alt boyutu liyakat kriterlerinin daraltılması, yani başarının birkaç kritere göre belirlenmesidir; bu durum yaratıcılık ve uyum kapasitesi düzeyini azaltmaktadır. Çözüm ise esnek ve çoğul bir liyakat anlayışında aranmalıdır. Farklı sosyal gruplar için kariyer yollarını ve yerel deneyimleri çeşitlendirmek temsili sistemin canlılığını korumak açısından kritik önemdedir. Çin’de yerel düzeyde yapılan politika deneyleri bu açıdan dikkat çekici bir örnek sunmaktadır (ss. 129-136).

Son ve en derin açmaz ise meşruiyet sorunudur. Meşruiyet, yönetilenlerin yönetenleri haklı ve kabul edilebilir görmesi anlamına gelir ve çoğu zaman kriz anlarında görünür hâle gelir. Modernleşme teorileri uzun süre Çin’in kaçınılmaz olarak liberal demokrasiye yöneleceğini öngörmüş olsa

da Çin deneyimi alternatif meşruiyet biçimlerinin de mümkün olduğunu göstermektedir (Nathan, 2003). Bell'e göre siyasi meritokrasinin sürdürülebilirliği iki temel koşula bağlıdır: yolsuzluğun etkili biçimde sınırlandırılması ve elit daralmasının önlenmesi (ss. 136-149). Bu koşullar sağlanmadığında meritokrasi kendi normatif iddiasını taşıyamaz ve kapalı bir elit yönetimine dönüşür. Buna karşılık kendini yenileyebilen, esnek ve denetlenebilir bir meritokratik sistem modern dünyada alternatif bir yönetim modeli olarak varlığını sürdürebilir.

Bu değerlendirmeler, siyasi meritokrasinin normatif bir ideal olamayacağını ve ciddi kurumsal ve toplumsal riskler barındıran bir yönetim modeli olduğunu göstermektedir. Bununla beraber, Çin bağlamında meritokrasi kurumsal bir düzenlemenin ötesine geçmiş, ideolojik ve söylemsel düzeyde inşa edilen bir yönetim anlayışı olmuştur. Bu nedenle bir sonraki bölümde Çin siyasal sisteminin kendisini nasıl tanımladığı ve hangi kavramsal çerçeveler üzerinden meşruiyet ürettiği, Xi Jinping'in konuşmaları üzerinden incelenecektir.

4. Çin Modelinin Resmî Söylemi: Xi Jinping Konuşmaları Üzerinden Bir Değerlendirme

Daniel A. Bell'in "Çin modeli" incelemesi esas olarak meritokrasi ile demokrasinin bağdaştırılması üzerine normatif bir tartışmadan ibarettir. Modelin pratikte dayandığı esaslar ve modeli meşrulaştırmak için yapılan söylemler de ele alınmaktadır. Bu noktada Xi Jinping'in söylemleri—Türkçede *Çin'in Yönetimi* başlığıyla yayımlanan derlemelerde yer alan metinler—Çin siyasal sisteminin bizzat ilk elden nasıl tanımlandığını ve hangi kavramsal çerçevelerle meşruiyet sağlamaya çalıştığını anlamada önemli birincil kaynak oluşturmaktadır (Xi, 2014; 2017). Bu metinlerde belirli politika tercihleri ve Çin Komünist Partisi'nin yönetim anlayışını şekillendiren daha geniş bir siyasal ve ideolojik çerçeve de ortaya konulmaktadır.

Xi Jinping'in konuşmalarında özellikle üzerinde durduğu husus, liyakat esasına dayalı kadro sistemidir. Lider seçiminde halk desteğinin yanı

sıra uzun soluklu ve nitelikli bir eğitim süreci, performans değerlendirmeleri ve kademeli terfi süreçleri de önemli rol oynamaktadır. Meritokratik liderlik modeli gereğince liyakatli kadrolarda teknik yeterlilik tek başına yetmemekte; disiplin, sorumluluk ve ideolojik bağlılık gibi unsurlar da aranmaktadır. Bu yaklaşım, meritokratik liderlik modelinin uygulamadaki yansımasıdır.

Konuşmalarda önemle üzerinde durulan ikinci husus, meşruiyetin seçim yerine yönetimin somut başarısından geldiğini savunan “halk için yönetim” anlayışıdır. Bu başarının somut göstergeleri ise ekonomik büyüme, yoksulluğun azaltılması, altyapı yatırımları ve sosyal istikrardır. Xi’nin şu ifadesi, “halkın daha iyi bir yaşam arzusu bizim mücadelemizin hedefidir”, yönetişimin nihai amacının doğrudan sosyal refah ile ilişkilendirildiğini göstermektedir. Bu da performansa dayalı meşruiyet anlayışını desteklemektedir (Xi, 2017). Bu anlayış Bell’in analizinde de oldukça fazla işlenen performansa dayalı meşruiyet kavramını andırmaktadır.

Üzerinde en fazla durulan üçüncü konu ise istikrar ve uzun vadeli planlamadır. Batı demokrasilerindeki kısa vadeli ve seçim odaklı politika üretimi yerilmiş, Çin modelinin hızlı karar alma kapasitesi, kurumsal sürekliliği ve stratejik yönetim kapasitesi övülmüştür. Temsili demokrasinin yapısal sınırlılıkları eleştirilmiştir.

Bununla birlikte, söylemlerde meritokratik sistem ile parti kontrolü arasında bir gerilim olduğu da anlaşılmaktadır. Formel olarak Çin devletindeki siyasal yükselme ve terfi süreçlerinin performans kriterlerine dayalı olduğu iddia edilmektedir; ancak nihai değerlendirme ve atamalarını Çin Komünist Partisi yapmaktadır. Meritokrasinin tamamen şeffaf ve rekabetçi bir sistem olmadığı, parti içinde işleyen bir filtreleme mekanizmasıyla sınırlandırıldığı açıkça görülmektedir. Dolayısıyla liyakat ile siyasal sadakat arasındaki sınır her zaman net çizgilerle belli değildir.

Xi’nin söylemleri ile Bell’in yaklaşımı arasında güçlü bir paralellik bulunmaktadır. Söylemlerin meritokrasinin liyakat, performans ve uzun vadeli yönetim gibi olumlu yönlerini öne çıkararak sistemi açık şekilde desteklediği görülmekte; ancak meritokrasinin kurumsal ve ideolojik çer-

çeveler tarafından nasıl sınırlanabileceği de görülmektedir. Meritokrasi bu manada, teknik bir seçim aracı olmanın ötesine geçerek güç ilişkileri doğrultusunda şekillenen politik bir uygulamaya da dönüşmektedir.

Xi Jinping'in söylemleri, Çin modelinin yönetsel düzenleme olmasının yanı sıra güçlü bir ideolojik temele dayanan kapsamlı bir siyasal proje olduğunu da ortaya koymaktadır. Çin siyasal düzeni, "yol (path), teori (theory) ve sistem (system)" bütünlüğü içinde tanımlanırken, Çin modeli kurumsal yapısının ötesinde, tarihsel deneyim, teorik çerçeve ve kurumsal sürekliliğin etkileşimiyle şekillenen bütüncül bir yönetim modeli olarak sunulmaktadır (Xi, 2014; 2017).

Benzer biçimde, "Çin'e özgü sosyalizm" ve "Çin tarzı modernleşme" kavramları, Batı merkezli liberal-demokratik modelin evrenselliğine yönelik açık bir eleştiriye de içermektedir. Çin modeli bu söylemde evrensel bir norm olmaktan çok tarihsel ve kültürel bağlama özgü alternatif bir kalkınma ve yönetim yolu olarak konumlandırılmaktadır. Bu yaklaşım, bağlamsal siyaset anlayışıyla uyumlu görünmekte ve siyasal sistemlerin kendi özgül koşulları içinde değerlendirilmesi gerektiği yönündeki argümanı güçlendirmektedir.

Sonuç olarak bu söylemler, Çin modelinin normatif iddialarını ve meşruiyet stratejilerini anlamak açısından önemli bir analitik zemin sağlamaktadır. Meritokrasiye dayalı bir yönetim anlayışını meşrulaştırırken aynı zamanda modelin sınırlarını da ortaya koymaktadır. Performansa dayalı meşruiyet ekonomik ve sosyal başarıya bağlı olarak güçlense bile denetim mekanizmalarının zayıf olduğu durumlarda sistemin kendi hatalarını düzeltme kapasitesi sınırlı kalabilir. Bu nedenle Çin modeli, saf bir meritokrasi ya da basit bir otoriterlikten ziyade; kurumsal kapasite, ideolojik yönlendirme ve sınırlı katılımın iç içe geçtiği karmaşık bir yönetim biçimi olarak değerlendirilebilir.

Bu çerçevede Xi Jinping'in söyleminde, meritokrasinin ideolojik olarak inşa edilen bir meşruiyet biçimi olduğu ve kurumsal tasarımın ötesine geçen bir işlev üstlendiği açıkça belirtilmektedir. Bununla birlikte bu söylem, meritokratik sistemin pratikte nasıl işlemesi gerektiği sorusuna tam

bir yanıt vermediği gibi, demokrasi ile liyakat arasındaki ilişkinin hangi kurumsal düzenlemeler aracılığıyla dengelenebileceği sorusunu daha da belirginleştirmektedir. Bu tartışmadan hareketle, bir sonraki bölümde demokrasi ile meritokrasiyi farklı düzlemlerde birleştirmeyi amaçlayan kuramsal modeller ele alınacaktır.

5. Demokratik Meritokrasinin Üç Modeli

Siyasal sistemin üstün yetenek ve ahlaki niteliklere sahip liderleri seçmesi gerektiği fikri, yani liyakat, köklü bir entelektüel geleneğe dayanmaktadır. Konfüçyüsçü yönetim anlayışı ve Platon'un filozof-kral modelinde siyasal liderliğin sıradan halk katılımı yerine bilgi, erdem ve yetkinlik temelinde şekillenmesi gerektiği savunulmuştur. Modern dünyada ise siyasal meşruiyetin temel kaynağı halkın yönetime katılımı olarak görülmektedir. Bu nedenle günümüzde anti-demokratik bir sistemin uzun vadede meşruiyet üretmesi oldukça zordur (ss. 178-180). Seçimle iş başına gelen bir lider coğrafya, tarih, ekonomi, uluslararası ilişkiler veya kamu yönetimi gibi konularda yeterli bilgiye sahip olmayabilir. Buna karşılık, yeterli bilgiye sahip olup ahlaki bakımdan sorunlu veya temel siyasal meseleleri kavramaktan uzak bir liderlik altında yönetim de ciddi riskler doğurabilir. Bell bu noktada şu temel soruyu sormuştur: Demokrasi ile liyakat nasıl bağdaştırılabilir? Bu soruya üç model üzerinden cevap vermiştir: seçmen düzeyinde demokrasi–liyakat birleşimi, kurumsal düzeyde yatay sentez ve yönetsel hiyerarşi içinde dikey demokratik meritokrasi (ss. 180-181; Bell & Wang, 2020).

Birinci modelde, seçmenler arasında siyasal ağırlık farkı oluşturmak hedeflenmektedir. Bu modelin en bilinen örneği John Stuart Mill'in çoğul oy önerisidir. Mill, oy hakkının genişletilmesini savunmakla birlikte, daha eğitilmiş bireylerin oylarına daha fazla ağırlık verilmesini makul görmüştür. Benzer şekilde Lee Kuan Yew de aile kurmuş, daha istikrarlı ve sorumluluk sahibi görülen bireylere ek oy verilmesi fikrini tartışmaya açmıştır. Bu modelin temel sorunu, modern demokrasilerde “bir kişi, bir oy” ilkesinin yalnızca teknik bir kural değil, ahlaki eşitliğin sembolü olmasıdır. Kimin daha bilgili, daha rasyonel ya da daha kamusal düşünebildiğine karar ver-

me yetkisi, kaçınılmaz olarak dışlanan kesimler tarafından meşruiyet ihlali olarak görülecektir. Bu nedenle seçmen düzeyinde liyakat fikri teorik olarak ilginç olsa da pratikte demokratik eşitlik duygusuyla bağdaşması zordur (ss. 181-185).

İkinci modelde, demokrasi ile meritokrasinin aynı siyasal sistem içinde fakat farklı kurumlar aracılığıyla birleştirilmesi amaçlanmaktadır. Sun Yat-sen'in beş erkli anayasa tasarımı bu yaklaşımın önemli örneklerinden biridir. Bu modelde yasama, yürütme ve yargının yanında kamu görevlilerini sınavla belirleyen bir sınav sistemi (imperial examination) ve denetim işlevi gören ayrı bir organ öngörülmüştür. Ne var ki bu model ciddi bir gerilim yaratmaktadır. Halkın yüksek oyla seçtiği bir liderin, liyakat esasına dayalı bir kurum tarafından yeterli bulunmadığı gerekçesiyle engellenmesi büyük bir siyasal kriz doğurabilmektedir. Hayek'in iki meclisli sistem önerisi ya da İngiltere'deki Lordlar Kamarası örneği de benzer sorunlara yol açmaktadır: Demokratik meşruiyeti olmayan üst kurumlar zamanla seçilmiş organların gölgesinde kalmaya mahkûmdur. Bell bu noktada kendi önceki iki meclisli demokratik-meritokratik modelinin de uzun vadede sürdürülebilir olmadığını kabul eder (ss. 185-191).

Bu çıkmaz üçüncü model olan dikey demokratik meritokrasiye zemin hazırlamaktadır. Çin'in son otuz yıldaki gelişiminin de bizzat fiilî bir örneği olan bu modelde, demokrasi ve meritokrasi yönetsel hiyerarşinin farklı kademelerinde konumlandırılmaktadır. Yerel düzeyde demokratik seçimler yapılırken, üst düzey yönetimin seçimi ve terfi süreçlerinde liyakat, deneyim ve performans değerlendirmeleri daha belirleyici hâle gelmektedir. Buna rağmen, bu sistemde de yolsuzluk, eşitsizlik, çevresel tahribat, ifade özgürlüğü üzerindeki sınırlamalar ve insan hakları ihlalleri gibi birtakım sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların şeffaflığın, denetimin ve kurumsal hesap verebilirliğin artırılması ve alt düzeylerde katılım mekanizmalarının güçlendirilmesiyle giderilebileceği ya da azaltılabileceği öne sürülmektedir (ss. 191-198).

Bu modeldeki en kritik sorun ise meşruiyettir. Üst düzey liderlerin doğrudan halk tarafından seçilmemesi hâlinde halk bu sisteme onay verdi-

ğini nasıl gösterecektir? Bell bu noktada referandum mekanizmasını tartışmaktadır. Halk, liderleri doğrudan seçmese bile genel siyasal modelin veya anayasal tercihlerin onaylanması yoluyla sisteme meşruiyet kazandırabilir. Çin özelinde referandum sistemi liderin seçilmesi yerine esas olarak siyasal sistemin genel yöneliminin halk tarafından onaylanması anlamına gelebilmektedir. Bell'e göre açık rızaya dayalı meşruiyetin olması uzun vadede baskıya dayalı yönetime göre her zaman için daha sürdürülebilir olmaktadır (ss. 198-201).

Sonuç olarak "Çin modeli"ni ekonomik liberalleşme ile siyasal baskının basit birleşimi olarak nitelendirmek yanlış olacaktır. Çin, reform sonrasında devlet gücü, piyasa mekanizmaları, yerel seçimler, politika deney-selliği ve üst düzey meritokratik kadro sisteminin birlikte işlediği karma bir sistem oluşturmuştur. Yerel seçimler sınırlı da olsa hesap verebilirlik sağlamakta; orta düzeydeki politika deneyleri sisteme esneklik kazandırmakta; üst düzey meritokratik kadro sistemi ise uzun vadeli planlama kapasitesini güçlendirmektedir (ss. 191-201).

Bu modelin olumsuz bir yönü de normatif sınırlarının net çizgilerle belirlenmemesidir. Çin'e bağlı Sincan ve Tibet özerk bölgelerindeki uygulamalar bunun açık örnekleridir; nitekim bölgede Çin tarafından ağır insan hakları ihlalleri ve yaygın gözetim sistemleri söz konusudur. Kültürel baskılar ve ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamalar meritokratik yönetimlerde meşruiyet sorununu yeniden gündeme getirmiştir. Bell'e göre bu tür sorunları aşmak için ileri düzeyde meritokrasi uygulamaları yeterlidir; ancak uygulamalar bu görüşü doğrulamamaktadır. Meritokratik sistemler devlet gücünün merkezileştiği bir yapıda ancak etkili denge ve denetim mekanizmaları sisteme entegre edildiğinde etkin işleyebilir; aksi durumda hak ihlallerinin artmasıyla neticelenecektir. Dolayısıyla Çin modeli ekonomik performans ölçütlerinin yanı sıra, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve siyasal hesap verebilirlik ilkelerinin ne kadar uygulandığına göre de değerlendirilmelidir. Meritokrasi yönetsel kaliteyi artırabilir; ancak etkin denetim mekanizmaları olmadığında kapalı elit yönetiminin oluşmasına ve gücün belli bir kesimde yoğunlaşmasına zemin hazırlayarak toplumsal baskıya sebebiyet verebilmektedir (ss. 196-201).

Sonuç

Daniel A. Bell'in Çin modeli yaklaşımı, liberal demokrasinin evrensel ve tek meşru siyasal sistem olduğu yönündeki yaygın kabulü sorgulaması bakımından önemli bir teorik müdahaledir. Bell'in temel iddiası, iyi yönetişimin yalnızca “tek kişi, tek oy” ilkesine indirgenemeyeceği ve büyük, karmaşık toplumlarda siyasal liderliğin niteliğinin en az demokratik prosedürler kadar önemli olduğudur (ss. 14-19; 202-204). Bugün Çin sömürgeleştirilmiş bir ülke değildir; zengin ve çeşitli siyasal geleneğe sahip, gururlu ve giderek güçlenen bir ülkedir. Liderler, reformist düşünürler, entelektüeller ve geniş halk kitleleri ilham almak için giderek daha fazla kendi geleneklerine başvurmaktadır. Bu nedenle Bell'e göre Çin'in siyasal gerçekliğini yalnızca Batılı normatif kriterlerle değerlendirmek önemli sınırlamalar içermektedir. Batılı demokratların niyetleri ne kadar iyi olursa olsun, Çin ile bağ kurarken bu ülkenin siyasi kültürünün temel değerlerini kavramaya ve bir nebze de olsa empati göstermeye çalışmazlarsa, ilişkileri sorunlu olacaktır. Bell'e göre yükselen bir Çin ile barış içinde yaşamak isteniyorsa başka bir alternatif de görünmemektedir.

Bell'in önerdiği dikey demokratik meritokrasi modeli, demokrasiyi tamamen dışlamamakla birlikte yerel düzeyle sınırlandırmakta ve üst düzey yönetim için liyakat, deneyim ve performansa dayalı lider seçimini öne çıkarmaktadır. Çin'de meritokrasi düşüncesinin kökleri imparatorluk dönemine kadar gitmekte, uzun bir tarihsel ve düşünsel geleneğe dayanmaktadır. Bunun en önemli örneği yetenekli yöneticilerin imparatorluk memuriyet sınav sistemi aracılığıyla seçilmesi uygulamasıdır. Bu uygulama, Çin siyasal kültüründe yüzyıllar boyunca tartışılmış ve farklı biçimlerde uygulanmıştır. Dolayısıyla, modern Çin'deki meritokratik eğilimler mevcut yönetim seçeneği olmasının dışında tarihsel sürekliliğe sahip bir siyasi mirasın sürdürüldüğü bir durum olarak da görülmektedir (ss. 108-121).

Çin deneyimi bu konuda önemli bir örnek teşkil etmektedir. Reform sonrası dönemde Çin kendine özgü bir hibrit sistem geliştirmiştir; bu sistem yerel düzeyde sınırlı seçimler yapıp orta düzeyde politikaların yerel düzeyde denenmesine ve üst düzeyde meritokratik kadro seçilmesine

dayanmaktadır. Bu şekilde sistem ideal bir meritokrasi olmaktan uzaktır. Yolsuzluk, elitlerin kendini yeniden üretmesi, şeffaflık eksikliği, hesap verebilirlik sorunları ve siyasi sadakatın liyakatin önüne geçmesi modelin en ciddi zayıflıklarıdır. Ayrıca Sincan Uygur Özerk Bölgesi ve Tibet'teki baskıcı güvenlik politikaları ile kültürel asimilasyon eleştirileri, meritokratik yönetim modelinin normatif sınırlarını gün yüzüne çıkarmıştır. Bell, yine de çözümün temsili demokrasiyi geliştirmek yerine, daha kapsayıcı, uzun vadeli düşünebilen ve kamusal yararı önceleyen bir meritokratik yönetim anlayışında olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle yaklaşımı, demokrasi ile meritokrasiyi belirli ölçülerde birleştirmeyi amaçlayan karma bir yönetim arayışı olarak değerlendirilebilir (ss. 149-201).

Bu çalışmadan çıkartılabilecek en önemli sonuç, Çin modelinin kuresuz bir alternatif sunmadığı, ancak modern siyaset teorisinin sınırlarını genişleten bir tartışma zemini oluşturduğudur. Meşruiyet kaynağı salt seçimler olmamalı; performans, ahlaki yönetim ve kamusal yarar da meşruiyet için bir kıstas olmalıdır. Bununla birlikte “Zayıf bir denetim mekanizmasına sahip bir meritokrasi modeli gerçekten kamusal fayda üretebilir mi yoksa sadece kendini meşrulaştıran kapalı bir elit yönetimine mi dönüşür?” sorusu, cevaplanmayan önemli bir soru olarak kalmaya devam etmektedir (ss. 202-205).

Bu tartışmaların salt Çin'e özel bir siyasal model arayışı olmadığına da dikkat edilmelidir; tam aksine farklı tarihsel ve kurumsal koşulları olan toplumlar için de yönetim sorunlarını yeniden ele almaya olanak sağlayan daha geniş bir teorik çerçeve niteliğindedir. Modeldeki güçlü unsurlar olan uzun vadeli planlama, kadro yetiştirme ve devlet kapasitesinin güçlendirilmesi gibi konularda Türkiye özelinde de bazı önemli çıkarımlar yapılabilir. Bununla birlikte, Türkiye'nin kurumsal yapısı kuruluşundan itibaren Batı demokratik standartlarla uyum arayışı içinde şekillendiğinden ülkenin yönetim anlayışında ülkeye özgü koşullara uygun bir denge kurulması gerekmektedir. Nitekim tarihsel süreçte, özellikle uzun vadeli kalkınma stratejileri, kurumsal kapasite inşası ve kritik politika tasarımı gibi alanlarda kısa vadeli siyasal dalgalanmalardan etkilenmeden bağımsız

işleyebilecek kurumsal mekanizmalara gereksinim duyulduğu anlaşılmaktadır. Bununla beraber, bu tür düzenlemeler yapılırken demokratik hesap verebilirlik, şeffaflık ve denetim ilkelerine de dikkat edilmelidir.

Bell'in Çin modeli üzerine yaptığı projeksiyonda meşruiyetin uzun vadede salt ekonomik büyüme ile sağlanamayacağı öngörülmüştür. Her siyasal sistemde hatalar olması makul karşılanmaktadır; ancak asıl önemli olan sistemin bu hataları tanıyıp düzeltebilme yeteneğine sahip olmasıdır. Buradan hareketle, sürdürülebilir ekonomik başarı sağlaması Çin modelinin sağlam bir sistem olduğunu tek başına göstermez; en az onun kadar diğer bir önemli husus da yönetim sistemlerinin değişen koşullara uyum sağlayabilme yeteneği ve ortaya çıkan sorunlara etkili çözümler geliştirme kapasitesidir. Nitekim söz konusu modelde görülen ve sistemin sürdürülebilirliğini tehdit eden yolsuzluk, eşitsizliklerin derinleşmesi, çevresel sorunlar gibi sonuçlara çözüm getirilmesi ve yönetime katılım taleplerinin karşılanması gerekmektedir. Bell, bilhassa meritokratik sistemlerde ortaya çıkabilecek yolsuzluk olgusunun daha yıkıcı etkiler meydana getirebileceğini özellikle vurgulamaktadır. Bundan dolayı, siyasal meşruiyetin korunması için şeffaflık, hesap verebilirlik ve hukukun üstünlüğü gibi hususlara özellikle önem verilmelidir. Batı tarzı liberal demokrasiye geçmek yerine liderlerin seçiminde meritokratik mekanizmalar korunmalı, yerel düzeylerde katılımın artırılması, istişare kanallarının genişletilmesi ve temel hakların daha güçlü biçimde güvence altına alınması için kapsamlı reformlar yapılmalıdır. Bu şekilde, meritokrasi ile temsili demokrasinin güçlü yönlerinin entegre edildiği karma bir yönetim modeli geliştirilmesi en uygun çözüm olacaktır.

Kaynakça

Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*. Crown Business.

Ang, Y. Y. (2016). *How China escaped the poverty trap*. Cornell University Press.

Aydın, K. (2018). Max Weber's theory of inequality and social stratification. *Journal of Economy Culture and Society*, 57.

Aydın, K., Karaboğa, H. A., Yıldız, N. G., & Özalp, H. (2025). Inter-generational social mobility: Basic concepts, measurement methods and comparative social mobility studies. *SDE Akademi*, 5(1), 1–50.

Bell, D. A. (1993). *Communitarianism and its critics*. Oxford University Press.

Bell, D. A. (2000). *East meets West: Human rights and democracy in East Asia*. Princeton University Press.

Bell, D. A. (2006). *Beyond liberal democracy: Political thinking for an East Asian context*. Princeton University Press.

Bell, D. A. (2008). *China's new Confucianism: Politics and everyday life in a changing society*. Princeton University Press.

Bell, D. A. (2015). *The China model: Political meritocracy and the limits of democracy*. Princeton University Press.

Bell, D. A., & Li, C. (Eds.). (2013). *The East Asian challenge for political meritocracy*. Cambridge University Press.

Bell, D. A., & Wang, P. (2020). *Just hierarchy: Why social hierarchies matter in China and the rest of the world*. Princeton University Press.

Berggruen, N., & Gardels, N. (2012). *Intelligent governance for the 21st century: A middle way between West and East*. Polity Press.

Bourdieu, P. (1996). *The state nobility: Elite schools in the field of power*. Stanford University Press.

- Brennan, J. (2016). *Against democracy*. Princeton University Press.
- Caplan, B. (2007). *The myth of the rational voter: Why democracies choose bad policies*. Princeton University Press.
- Cheng, L. (2001). *China's leaders: The new generation*. Rowman & Littlefield.
- Confucius. (1998). *The analects* (D. C. Lau & R. T. Ames, Trans.). Penguin Books.
- Dahl, R. A. (1989). *Democracy and its critics*. Yale University Press.
- Elman, B. A. (2000). *A cultural history of civil examinations in late imperial China*. University of California Press.
- Etzioni, A. (1993). *The spirit of community: Rights, responsibilities, and the communitarian agenda*. Crown Publishers.
- Fârâbî. (2023). *İdeal devlet (El-Medînetü'l-Fâzıla)* (M. C. Ilgaroğlu & L. H. Yaqoob, Çev.). Divan Kitap.
- Fukuyama, F. (1992). *The end of history and the last man*. Free Press.
- Fukuyama, F. (2014). *Political order and political decay: From the Industrial Revolution to the globalization of democracy*. Farrar, Straus and Giroux.
- Goleman, D. (1998). *Working with emotional intelligence*. Bantam Books.
- Green, J. E. (2011). *The eyes of the people: Democracy in an age of spectatorship*. Oxford University Press.
- Hacker, J. S., & Pierson, P. (2010). *Winner-take-all politics: How Washington made the rich richer—and turned its back on the middle class*. Simon & Schuster.
- Imber, C. (2009). *The Ottoman Empire, 1300–1650: The structure of power (2nd ed.)*. Palgrave Macmillan.
- Jacques, M. (2009). *When China rules the world: The end of the Western world and the birth of a new global order*. Penguin Press.

Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. Farrar, Straus and Giroux.

Lee, K. Y. (2000). *From third world to first: The Singapore story, 1965–2000*. HarperCollins.

Mahbubani, K. (2020). *Has China won? The Chinese challenge to American primacy*. PublicAffairs.

McCarthy, J. (1997). *The Ottoman Turks: An introductory history to 1923*. Longman.

Mencius. (2003). *Mencius* (D. C. Lau, Trans.). Chinese University Press.

Mill, J. S. (2003). *Considerations on representative government*. Yale University Press. (Original work published 1861)

Mulgan, T. (2006). *Future people: A moderate consequentialist account of our obligations to future generations*. Oxford University Press.

Nathan, A. J. (2003). Authoritarian resilience. *Journal of Democracy*, 14(1), 6–17.

Nizamülmülk. (2003). *Siyasetnâme: Siyeru'l-mülûk* (N. Bayburtlugil, Çev.). Dergâh Yayınları.

Platon. (2015). *Devlet* (S. Eyüboğlu & M. A. Cimcoz, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ramo, J. C. (2004). *The Beijing consensus*. Foreign Policy Centre.

Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Harvard University Press.

Sandel, M. J. (1982). *Liberalism and the limits of justice*. Cambridge University Press.

Schumpeter, J. A. (2010). *Kapitalizm, sosyalizm ve demokrasi* (H. İlhan, Çev.). Alter Yayıncılık.

Shambaugh, D. (2016). *China's future*. Polity Press.

Surowiecki, J. (2004). *The wisdom of crowds*. Doubleday.

Tocqueville, A. de. (2000). *Democracy in America* (H. C. Mansfield & D. Winthrop, Trans.). University of Chicago Press. (Original work published 1835–1840)

Weber, M. (2004). *Meslek olarak siyaset*. İletişim Yayınları.

Xi, J. (2014). *The governance of China (Vol. 1)*. Foreign Languages Press.

Xi, J. (2017). *The governance of China (Vol. 2)*. Foreign Languages Press.

Young, M. (1958). *The rise of the meritocracy, 1870–2033: An essay on education and equality*. Thames and Hudson.

Extended Summary

The objective of this paper is to evaluate the theoretical merits of Daniel A. Bell's *The China Model: Political Meritocracy and the Limits of Democracy* (2015) through a critical and analytical lens with respect to the contributions he makes to today's discussions regarding governance, political legitimacy, electoral democracy, and political meritocracy. This paper is not a descriptive review of Bell's arguments; it places his book within the larger body of comparative political theory and provides an assessment of the strengths and weaknesses of his theoretical development. Bell questions the universalized assumption that liberal electoral democracy is the sole valid model of governance and suggests that alternative institutional models deserve serious academic scrutiny. Therefore, this paper approaches *The China Model* not as a defense of the Chinese political system but as an important theoretical contribution to debates concerning effective governance, state capacity, and institutional design.

The first section of this paper discusses Bell's critique of electoral democracy. Bell sees electoral democracy as the dominant normative framework in contemporary political thought, particularly in Western societies. Bell, however, argues that democratic legitimacy cannot be reduced merely to competitive elections. While electoral democracies have numerous advantages, they also present several significant structural disadvantages. These include an extreme focus on short-term policies, high levels of political polarization, populism, the influence of wealthy interest groups, the tyranny of the majority, and the inability to adequately represent future generations. Bell therefore questions whether electoral competition alone can consistently produce competent political leadership capable of addressing increasingly complex social, economic, and environmental challenges. Rather than rejecting democracy, he encourages a more comprehensive evaluation of institutional performance and governing capacity.

The article then analyzes Bell's concept of political meritocracy, which is the core theory of *The China Model*. Bell explains that political

meritocracy is a system in which leaders are selected based on their competence, experience, moral qualities, and proven results rather than on how many votes they can receive from the public. Bell traces this tradition to Confucian political philosophy, where effective governance depends largely upon the ethical and intellectual qualities of public officials. Within the Chinese political system, local administrative experience, gradual promotion through different levels of government, continuous performance evaluation, and institutional learning are regarded as mechanisms that encourage the emergence of capable political leaders. Bell argues that these institutional arrangements may strengthen state capacity by promoting long-term policy planning, administrative continuity, and effective governance.

The article goes into depth about how Bell uses comparative analysis to explain where Singapore fits into his overall argument. While Singapore holds elections like other electoral democracies, Bell argues that it is unique in placing greater emphasis on merit-based recruitment, administrative competence, and long-term policy planning than many liberal democracies. In this context, the rigorous education process for selecting leaders, the systematic development of leadership, and the high level of accountability and performance evaluation of civil servants have created a system in which both electoral legitimacy and administrative effectiveness are achieved. However, Bell does not portray Singapore as a model that can be applied universally; rather, he portrays it as empirical evidence that systems that emphasize state capacity and competence can function effectively if they operate under appropriate historical and political circumstances.

Although meritocracy's positive attributes are emphasized by Bell, the author recognizes a number of possible drawbacks to meritocratic systems as well. Therefore, this article identifies and analyzes some of the most significant critiques that have been made concerning meritocratic political systems, such as limited democratic accountability, insufficient transparency, concentration of political power, elite closure, corruption, and difficulties in maintaining political legitimacy. Since political

leadership is not directly held accountable via competitive election cycles, there are concerns about citizen involvement, institutional monitoring of administration, and the protection of individual rights. Thus, Bell recognizes that for meritocratic governance to be successful, an appropriate set of constitutional and institutional controls must exist to prevent abuse of power while maintaining the ability to make competent decisions.

Bell's most significant contribution is that he has sought a way to reconcile democratic participation with merit-based governance through the concept of democratic meritocracy. Instead of advocating either pure electoral democracy or pure political meritocracy, Bell proposes three alternative institutional models designed to combine the advantages of both systems.

The first is a vertical democratic meritocracy that utilizes local-level electoral democracy to enable citizens to take part directly in the decision-making process about issues in their community. In contrast, leadership positions at higher levels of government are based upon merit, experience, and administrative performance. Bell views this as the most suitable model for modern-day China due to its fit with the developmental history and institutional structure of contemporary China.

The second proposal is a horizontal democratic meritocracy, where democratically elected institutions coexist with meritocratically selected advisory or supervisory bodies composed of experts and experienced public officials. Such institutions are expected to improve the quality of policymaking without eliminating democratic participation.

The third proposal is a plural voting model, under which all citizens retain their right to vote; however, those voters deemed to be more knowledgeable about politics, better educated, or possessing greater civic competencies are entitled to multiple votes. As such, this is presented by Bell primarily as a thought-provoking academic device to stimulate debate regarding the relationship between political equality and governance effectiveness, rather than as a practical institutional reform.

The article claims that, instead of being considered final answers to political issues, these models are meant to be examples of different systems of governance that could help in finding a balance between the effectiveness of governance and the democratization of participation. These represent Bell's broader objective of moving beyond the traditional dichotomy between liberal democracy and authoritarian rule by encouraging innovative thinking about institutional design.

From a broader theoretical viewpoint, Bell's work has implications for several key themes related to political legitimacy, political institutions, institutional capacity, and the selection of leaders. The article argues that contemporary systems of government are now facing complex challenges—economic inequality, technological transformation, demographic change, environmental sustainability, and public health crises—which require both democratic legitimacy and competent administration. Thus, Bell shifts the focus away from ideological disputes toward pragmatic inquiries into the quality of governance and the organizational requirements needed to produce effective leadership.

This article's importance comes from the author's clearly stated position that Bell's work does not serve to endorse China's communist government or to dismiss liberal democratic societies. Rather, Bell challenges the assumption that a single institutional design can meet the governance needs of every society regardless of its historical experience, political tradition, and cultural context. Additionally, the author stresses the benefits of developing a comparative model for evaluating political systems with established criteria, such as legitimacy, accountability, state capacity, administrative effectiveness, and long-term policy effectiveness.

In conclusion, the article asserts that *The China Model* makes an important contribution to contemporary comparative political theory. Bell's work examines the strengths and weaknesses of electoral democracies while broadening the discussion of governmental legitimacy, institutional design, and state capacity. He does not present the Chinese model as an ideal political system or as one worthy of emulation. Instead, he encourages

scholars to consider how institutional structures can contribute to more competent, responsible, and effective governance. Bell's work provides a valuable theoretical foundation for understanding the relationship between democracy, meritocracy, legitimacy, and state capacity in the twenty-first century. It also opens new avenues for debate on the future of democratic governance.